



Italiano con piacere

Emilia Rutkowska

Program nauczania języka włoskiego dla III etapu edukacyjnego liceum ogólnokształcącego i technikum (język I i język II)

opracowany w ramach projektu:

„Tworzenie zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach
Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Redakcja merytoryczna: Beata Luc
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji: Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

w ramach projektu: *Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl



Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

Spis treści

WSTĘP	4
1. Ogólna charakterystyka programu (założenia teoretyczne i dydaktyczne uwzględniające zasady konstruktywizmu, zindywidualizowane podejście do nauczania zgodne z założeniami edukacji włączającej)	5
2. Cele kształcenia i wychowania: ogólne i szczegółowe, spójne z podstawą programową	9
3. Treści nauczania	11
4. Warunki i sposób realizacji kształcenia z uwzględnieniem założeń edukacji włączającej	21
5. Procedury osiągania celów wychowania i kształcenia (metody, techniki, formy pracy oraz środki dydaktyczne)	25
6. Ocenianie osiągnięć uczniów	35
7. Ewaluacja programu	38
BIBLIOGRAFIA	40

WSTĘP

Wielkim celem edukacji nie jest wiedza,
ale działanie.

Herbert Spencer

Nauczać, to rozniecać ogień, a nie napełniać puste
wiadro.

Heraklit

Program języka włoskiego *Italiano con piacere* przeznaczony jest do realizacji na trzecim etapie edukacyjnym w liceum ogólnokształcącym oraz technikum. Program odnosi się do czterech wariantów podstawy programowej kształcenia ogólnego w zakresie języka obcego nowożytnego (Dz. U. 2018, poz. 467).

Adresatem programu są uczniowie liceum ogólnokształcącego i technikum, dla których język włoski stanowi:

- kontynuację pierwszego języka obcego nowożytnego ze szkoły podstawowej – kształcenie w zakresie podstawowym (III.1.P);
- kontynuację pierwszego języka obcego nowożytnego ze szkoły podstawowej – kształcenie w zakresie rozszerzonym (III.1.R);
- drugi język obcy nowożytny od początku w klasie I liceum ogólnokształcącego lub technikum (III.2.0);
- kontynuację drugiego języka obcego nowożytnego ze szkoły podstawowej (III.2.).

Podstawa programowa kształcenia ogólnego w zakresie języka nowożytnego nawiązuje do poziomów biegłości w zakresie poszczególnych umiejętności językowych opracowanych przez Radę Europy i ujętych w Europejskim Systemie Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ): uczenie się, nauczanie, ocenianie. Powiązanie to ma ułatwić orientacyjne określenie poziomu biegłości językowej oczekiwanego od uczniów po zakończeniu danego etapu kształcenia.

Warto, aby nauczyciel miał świadomość, jakiego poziomu biegłości oczekuje się od uczniów po ukończeniu poszczególnych wariantów na trzecim etapie edukacyjnym. Są to kolejno:

- III.1.P poziom B1+ (B2 w zakresie rozumienia wypowiedzi);
- III.1.R poziom B2+ (C1 w zakresie rozumienia wypowiedzi);
- III.2.0 poziom A2;
- III.2 poziom A2+.

Program *Italiano con piacere* odnosi się do celów kształcenia ogólnego, treści nauczania i umiejętności dotyczących wszystkich wyżej wymienionych wariantów trzeciego etapu edukacyjnego.

1. Ogólna charakterystyka programu (założenia teoretyczne i dydaktyczne uwzględniające zasady konstrukttywizmu, zindywidualizowane podejście do nauczania zgodne z założeniami edukacji włączającej)

Program nauczanie języka włoskiego *Italiano con piacere* opiera się na kilku wspierających się teoriach i koncepcjach.

1. Konstrukttywizm. To teoria poznania i nauczania, która zakłada, że uczeń jest odkrywcą, badaczem. Wiedza nie istnieje niezależnie od tego, kto wie, lecz jest konstrukcją ludzkiego umysłu. Człowiek nie jest zatem odbiorcą informacji, ale budowniczym struktur osobistej wiedzy" (Gofron B.).

Rola nauczyciela przejawia się natomiast w inspirowaniu i wspieraniu ucznia w tym procesie. Nauczyciel zamiast przekazywać wiedzę pomaga uczniowi w jej odkrywaniu poprzez stwarzanie przyjaznej atmosfery, preferując pracę grupową oraz stosując wszelkie techniki i metody aktywizujące. Konstrukttywizm zakłada, iż uczeń stwarza wiedzę, odwołując się do tej wcześniej przez niego poznanej. Nauczyciel języka powinien starać się wprowadzać nowe zagadnienia gramatyczne poprzez zaprezentowanie uczniom nowej struktury w zdaniu i angażowanie uczniów w samodzielne sformułowanie reguły. Natomiast wprowadzając nowe słownictwo powinien odwoływać się do wiedzy uczniów, proponując im burzę mózgów lub stworzenie mapy myśli. Wiedza, jaką uczeń zdobędzie w ten sposób, pozostaje na dłużej, ponieważ jest wsparta doświadczeniem. Należy pamiętać, że „[...] umiejętność uczenia się to największy kapitał, który można wynieść ze szkoły. Jak wiadomo – wiedza dość szybko umyka z głowy lub się dezaktualizuje. Umiejętność uczenia się – najlepiej stale doskonalsza – pozostaje na całe życie (Taraszkiewicz, Rose 2006: 119).

2. Konektywizm. Jest to uczenie się przez łączenie, polegające na rozwijaniu u uczniów umiejętności zarówno wyszukiwania wiedzy np. w materiałach źródłowych, zasobach internetu, jak i krytycznego jej selekcjonowania i właściwego odbioru, co stanowi jeden z celów podstawy programowej, zwłaszcza że e-learning odgrywa coraz większą rolę w procesie nauczania. Uczeń styka się na co dzień z technologią, która stała się dla niego istotnym narzędziem do utrzymywania i nawiązywania kontaktów, zabawy, a co za tym idzie, w naturalny sposób stanowi przestrzeń, w której uczeń poszukuje wiedzy. Program *Italiano con piacere* sprzyja włączaniu ogólnie dostępnych uczniom technologii w proces nauczania i uczenia się. Konektywizm zakłada, iż cała wiedza nie musi znajdować się w naszej pamięci – możemy przechowywać ją w zewnętrznych zasobach, np. w sieci. Istotne jest, aby uczeń wiedział, jak dotrzeć do źródeł, które wesprą go w procesie zdobywania wiedzy. Rolą nauczyciela jest wskazanie uczniom stron internetowych (słowniki, blog językowy) lub aplikacji (do nauki, powtórek), które będą wiarygodne i korzystnie wpłyną na atrakcyjność lekcji, zainteresują ucznia oraz pokażą mu, jak zdobytą wiedzę może wykorzystać w praktyce (sprawdzenie rozkładu jazdy pociągów, lotów, godzin otwarcia muzeów, zakup biletów online itp.).

3. Neurodydaktyka. Założenie to opiera proces nauczania i uczenia się na wiedzy dotyczącej ludzkiego umysłu, pozwalając nauczycielowi stworzyć podczas lekcji warunki nauczania przyjazne mózgowi. Nauczyciel powinien wzbudzić ciekawość, zaintrygować ucznia już na początku lekcji, podczas prezentacji tematu. Istotnym elementem wzbudzającym zainteresowanie jest również entuzjazm nauczyciela, który za pomocą intonacji, mimiki i gestów może niemalże „zarazić” uczniów pasją i chęcią poznawczą.

Według M. Żylińskiej: „Najistotniejszym elementem i warunkiem osiągnięcia sukcesu jest niewątpliwie odwołanie się do ciekawości poznawczej uczniów, drugim, nie mniej ważnym, bezpieczna i przyjazna atmosfera” (Żylińska 2013). W dużej mierze od sposobu wprowadzania nowego materiału zależy, czy uwaga uczniów skupi się na prezentowanym zagadnieniu. W przyswajaniu wiedzy przez uczniów pomocne są metody mnemotechnik, ułatwiające trwałe zapamiętanie nowego materiału.

4. Podejście humanistyczne (*humanistic approach*) **oraz holistyczne** (*holistic approach*). Oba charakteryzują się indywidualnym podejściem do ucznia, dają możliwość odniesienia się do jego indywidualnych przeżyć i doświadczeń. Pozwalają na zintegrowanie zajęć językowych z innymi przedmiotami nauczanyymi w szkole. Nauka języka daje uczniowi sposobność do rozwoju osobistego oraz poznania siebie. Podejście humanistyczne wskazuje także na potrzebę zachęcania ucznia do wzięcia odpowiedzialności za przyswajanie wiedzy oraz zaangażowania się we własny proces uczenia się. Rola nauczyciela polega na rozwijaniu w uczniach umiejętności uczenia się, staje się on facylitorem, przewodnikiem, tworzącym przyjazne środowisko pozyskiwania wiedzy. Podejście humanistyczne wpisuje się w założenia **edukacji włączającej**, rozumianej „jako podejście w procesie kształcenia i wychowania, którego celem jest zwiększanie szans edukacyjnych wszystkich osób uczących się poprzez zapewnianie im warunków do rozwijania indywidualnego potencjału, tak by w przyszłości umożliwić im pełnię rozwoju osobistego na miarę swoich możliwości oraz pełne włączenie w życie społeczne” (gov.pl). Edukacja włączająca polega na uczeniu się we współpracy i uwzględnia potrzeby każdego ucznia. Nauczyciel dostosowuje tempo pracy, metody, techniki i formy pracy do możliwości ucznia. Ważne jest zapewnienie wszystkim uczniom właściwych warunków pracy w klasie, co czasem będzie wymagało wprowadzenia innowacyjnych rozwiązań w środowisku klasowym lub adaptacji podstawy programowej do ucznia. Istotnym aspektem może okazać się współpraca z rodzicami/opiekunami i/lub zapewnienie uczniom dodatkowych zajęć specjalistycznych i terapeutycznych.

5. Podejście komunikacyjne (*communicative approach*). Kładzie ono nacisk na rozwijanie funkcji językowych mających zastosowanie w różnych sytuacjach komunikacyjnych. Dodatkową zaletą tego podejścia jest jego funkcja społeczna, „ponieważ każdy uczeń pragnie pokazać siebie, drogą dialogu, negocjacji czy też dyskusji. Poprzez próbę wyrażenia własnych myśli użytkownicy języka przy każdej wypowiedzi konfrontują się z naturalną reakcją odbiorcy. Są zatem stawiani w sytuacjach realistycznych i praktycznych” (Danielik-Kowalska 2012). Należy także pamiętać, że zgodnie z podejściem komunikacyjnym należy ograniczyć poprawianie ucznia tylko do sytuacji, w których jego wypowiedź zaburza właściwy przekaz informacji. Takie podejście przełoży się bezpośrednio na polepszenie atmosfery i poczucie akceptacji nie tylko pomiędzy uczniem a nauczycielem, ale także w grupie rówieśniczej. Uczniowie mogą poprawiać się nawzajem podczas pracy w grupach lub parach, co może być dla nich mniej stresujące.

6. Podejście pedagogiki Gestalt „w edukacji opiera się na holistycznym postrzeganiu uczenia się i rozwoju człowieka w jego związkach z otaczającym światem” (Żłobicki 2005: 11). W związku z powyższym wzajemne relacje pomiędzy nauczycielem a uczniem są istotne w ujęciu pedagogiki Gestalt. Uczeń widziany i traktowany jest jako integralna i pełnowartościowa istota ludzka, co daje mu poczucie bezpieczeństwa oraz wspomaga

swobodny rozwój jego potencjału. Sprzyja stwarzaniu warunków zaufania, które ułatwiają proces edukacyjny. Podejście to również charakteryzuje się dążeniem do integrowania treści nauczania języka obcego z innymi nauczanyimi przedmiotami oraz zainteresowaniami ucznia. Język obcy, który służy do porozumiewania się, wyrażania treści na różnorodne tematy jest doskonałym narzędziem do tego, aby rozwijać w uczniach umiejętność uczenia się przez całe życie, spostrzegania nauki w szerszym kontekście, związanym zarówno z życiem prywatnym, jak i przyszłym życiem zawodowym.

Uzupełnienie dla powyższych teorii i koncepcji mogą stanowić kompetencje kluczowe, których wykształcenie jest niezbędne młodemu człowiekowi do „samorealizacji i rozwoju osobistego, zatrudnienia, włączenia społecznego i zrównoważonego stylu życia” zgodnie z Zaleceniami Rady UE (Dz. Urz. UE 2018, C189/1):

1. kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
2. kompetencje w zakresie wielojęzyczności,
3. kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
4. kompetencje cyfrowe,
5. kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
6. kompetencje obywatelskie,
7. kompetencje w zakresie przedsiębiorczości,
8. kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Kompetencje kluczowe nauczyciel może realizować poprzez właściwy dobór realizowanych na zajęciach treści:

- **kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji:**
 - posługiwanie się językiem włoskim na lekcji oraz stwarzanie jak największej liczby aktywności językowych, w których uczniowie posługują się językiem obcym w różnych kontekstach,
 - stosowanie ćwiczeń rozwijających sprawności receptywne (rozumienie tekstów słuchanych i czytanych) oraz produktywnie (mówienie i pisanie), wyrażanie opinii, prowadzenie dyskusji, debaty, inicjowanie, podtrzymywanie i kończenie komunikatu,
- **kompetencje w zakresie wielojęzyczności:**
 - przybliżanie uczniom kontekstu kulturowego krajów basenu morza śródziemnego podejmowanie dyskusji na temat różnic i podobieństw kulturowych,
 - uświadamianie uczniom pochodzenia wyrazów z różnych języków, ich podobieństw i znaczeń,
 - wprowadzenie ćwiczeń polegających na transformacji tekstów z języka włoskiego na polski i z polskiego na włoski,
 - korzystanie z zasobów internetowych w języku włoskim oraz z aplikacji językowych
- **kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii:**
 - wprowadzenie pojęć dotyczących nazw działań matematycznych, figur geometrycznych, liczebników,
 - stosowanie ćwiczeń wymagających interpretacji/analizy lub opisanie wykresów, tabel, grafów,

- wprowadzenie ćwiczeń, w których uczniowie rozwijają logiczne myślenie, porządkują w kolejności chronologicznej, grupują, wyciągają wnioski,
- nauka gramatyki
- wprowadzenie słownictwa (na poziomie właściwym dla danego wariantu podstawy programowej) dotyczącego geografii, nazw roślin, zwierząt, części ciała, chorób, ekologii,
- **kompetencje cyfrowe:**
 - wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnej: komputera, smartfona, tabletu, tablicy multimedialnej, uczestnictwo w kursach i lekcjach online, nagrywanie filmików, korzystanie z aplikacji, słowników internetowych, prowadzenie bloga, korzystanie z mediów społecznościowych, komunikatorów, poczty e-mail, wyszukiwanie informacji w sieci,
 - rozwijanie świadomości bezpiecznego wykorzystywania zasobów internetu oraz praw autorskich,
- **kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się:**
 - wspieranie autonomii ucznia, odpowiedzialności za własny proces uczenia się oraz poszukiwania własnego stylu uczenia się i najskuteczniejszych dla niego strategii utrwalania wiedzy,
 - budowanie motywacji wewnętrznej, poczucia własnej wartości, konsekwencji i wytrwałości, umiejętności wyznaczania celów, zarządzania własną pracą, czasem i energią oraz pracy w grupie,
 - wspieranie postaw szacunku, tolerancji,
 - zachęcanie do autorefleksji i właściwego reagowania na niepowodzenia szkolne, rozwijanie umiejętności pokonywania trudności w nauce oraz uczenia się na błędach,
- **kompetencje obywatelskie:**
 - zachęcanie uczniów do zaangażowania w działania społeczne, lokalne, podejmowania się różnych ról w zespole,
 - nawiązywanie w treściach do wydarzeń europejskich oraz w kraju, zjawisk i procesów globalnych,
 - budowanie świadomości i tożsamości europejskiej
- **kompetencje w zakresie przedsiębiorczości:**
 - wprowadzanie ćwiczeń mających na celu pobudzenie kreatywności, strategicznego myślenia, planowania i wyznaczania sobie celów,
 - praca metodą projektu edukacyjnego
 - ćwiczenie umiejętności prezentacji treści, negocjowania, kierowania grupą lub zespołem,
- **kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej:**
 - zapoznanie uczniów z dorobkiem kulturalnym Włoch: sztuka, muzyka, architektura, film, literatura
 - zapoznanie uczniów z nazwami znanych produktów i marek włoskich,
 - poznanie zwyczajów i obyczajów, tradycji oraz świąt włoskich

- zachęcanie uczniów do uczestnictwa w przedstawieniach, konkursach, festiwalach związanych z kulturą Włoch oraz dniach kultury włoskiej.

2. Cele kształcenia i wychowania: ogólne i szczegółowe, spójne z podstawą programową

Rozwijanie kompetencji językowych oraz komunikacyjnych to jedno z najważniejszych zadań liceum ogólnokształcącego oraz technikum. Wspomniane kompetencje stanowią istotne narzędzie poznawcze, mające zastosowanie we wszystkich dyscyplinach wiedzy. Nauczyciel rozwijając kompetencje językowe i komunikacyjne uczniów powinien dążyć do łączenia teorii i praktyki językowej. Obowiązkiem nauczyciela jest także dbałość o rozwój intelektualny uczniów, czemu służy bogacenie słownictwa poprzez wprowadzanie terminologii właściwej nauczalnemu przedmiotowi.

U podstaw kształtowania umiejętności leży uporządkowana i systematyczna wiedza jaką uczeń zdobywa w procesie edukacji. Zgodnie z podstawą programową celem kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum jest doskonalenie umiejętności myślowo-językowych. Uczniowie na lekcjach języka obcego uczą się czytać ze zrozumieniem, wypowiadać się w formie pisemnej, formułować pytania oraz problemy. Uczeń potrafi posługiwać się kryteriami, wyjaśniać i uzasadniać swoje poglądy. Uczy się wnioskować oraz definiować pojęcia, a także operować przykładami. Należy też położyć nacisk na rozwijanie osobistych zainteresowań uczniów, a w szczególności łączenie wiedzy z różnych przedmiotów oraz dyscyplin. Uczniowie podczas zajęć z języka obcego zdobywają umiejętność samodzielnego formułowania przemyślaných sądów i uzasadniania własnych i cudzych opinii, również pracując w grupie. Uczniowie rozwijają zdolność logicznego i krytycznego myślenia, a także ćwiczą umiejętności wyobraźniowo-twórcze. Poruszane na lekcjach tematy przyczyniają się do rozwijania wrażliwości społecznej, estetycznej oraz moralnej uczniów. Stwarzają uczniom możliwość obcowania z kulturą oraz uczyć jej rozumienia. Co za tym idzie, kształtują u uczniów szacunek i tolerancję dla innych kultur i tradycji, poszanowanie wiedzy, wyrabiają pasję poznawania świata oraz zachęcają do stosowania zdobytych wiadomości w praktyce.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego w liceum ogólnokształcącym i technikum należą (Dz. U. 2018, poz. 467):

- myślenie – rozumiane jako złożony proces umysłowy, polegający na tworzeniu nowych reprezentacji za pomocą transformacji dostępnych informacji, obejmującej interakcję wielu operacji umysłowych: wnioskowanie, abstrahowanie, rozumowanie, wyobrażanie sobie, sądzenie, rozwiązywanie problemów, twórczość. Dzięki temu, że uczniowie szkoły ponadpodstawowej uczą się równocześnie różnych przedmiotów, możliwe jest rozwijanie następujących typów myślenia: analitycznego, syntetycznego, logicznego, komputacyjnego, przyczynowo-skutkowego, kreatywnego, abstrakcyjnego; zachowanie ciągłości kształcenia ogólnego rozwija zarówno myślenie percepcyjne, jak i myślenie pojęciowe. Synteza obu typów myślenia stanowi podstawę wszechstronnego rozwoju ucznia;
- czytanie – umiejętność łącząca zarówno rozumienie sensów, jak i znaczeń symbolicznych wypowiedzi; kluczowa umiejętność lingwistyczna i psychologiczna, prowadząca do rozwoju osobowego, aktywnego uczestnictwa we wspólnocie, przekazywania doświadczeń między pokoleniami;

- umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie, to kluczowa umiejętność społeczna, której istotą jest znajomość norm językowych oraz tworzenie podstaw porozumienia się w różnych sytuacjach komunikacyjnych;
- kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowania;
- umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym dbałość o poszanowanie praw autorskich i bezpieczne poruszanie się w cyberprzestrzeni;
- umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł;
- nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania;
- umiejętność współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych.

Nauczyciel pracujący z programem *Italiano con piacere* będzie mógł „stwarzać uczniom właściwe warunki do nabywania wiedzy oraz w zdobywaniu umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz dokumentowania swojej pracy, z uwzględnieniem prawidłowej kompozycji tekstu i zasad jego organizacji, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych” (Dz. U. 2018, poz. 467). Kolejnym istotnym zadaniem nauczyciela jest poświęcenie uwagi edukacji medialnej. Uczniowie wykorzystujący w procesie nauki zasoby internetu powinni zostać przygotowani przez nauczyciela do właściwego odbioru i wykorzystania mediów.

Nauczanie języka obcego daje także sposobność do promowania edukacji zdrowotnej oraz rozwijania u uczniów postawy dbałości o zdrowie własne i innych poprzez proponowane na lekcjach treści. Poruszane tematy, dotyczące form spędzania wolnego czasu, odżywiania się, rutyny codziennej, zdrowia, sportu itp., poprzez właściwe zastosowanie metod mogą skłonić uczniów do refleksji nad zdrowiem ich oraz ich bliskich, co bezpośrednio przyczynia się do zrealizowania celów i założeń wskazanych w podstawie programowej.

Do zadań nauczyciela należy także kształtowanie wśród uczniów następujących postaw: uczciwości, wiarygodności, odpowiedzialności, wytrwałości, poczucia własnej wartości, szacunku dla innych ludzi, ciekawości poznawczej, kreatywności, przedsiębiorczości, kultury osobistej, gotowości do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz pracy zespołowej, postawy obywatelskiej, poszanowania tradycji i kultury własnego narodu oraz poszanowania dla innych kultur i tradycji. Niniejszy program *Italiano con piacere* obejmuje wszystkie cele ogólne dla języka nowożytnego opisane w podstawie programowej. (Dz. U. 2018, poz. 467).

Cele szczegółowe ujęte w podstawie programowej obejmują pięć obszarów:

- Znajomość środków językowych.
- Rozumienie wypowiedzi.
- Tworzenie wypowiedzi.
- Reagowanie na wypowiedzi.
- Przetwarzanie wypowiedzi.

Nauczanie języka w zakresie liceum ogólnokształcącego i technikum, w zależności od wariantu realizowanej podstawy programowej, ma spełniać wymagania określone w zakresie celów szczegółowych. W zależności od wariantu podstawy programowej uczniowie po zakończonym etapie kształcenia będą posługiwać się dość bogatym (III.1.P), bardzo bogatym (III.1.R) bądź podstawowym (III.2.) i (III.2.) zasobem środków językowych. Cele szczegółowe dość obszernie omówione i scharakteryzowane w podstawie programowej wskazują również na:

- stopień rozumienia przez ucznia wypowiedzi ustnych mogą to być w zależności od wariantu np. rozmowy, komunikaty, wiadomości, instrukcje, dyskusje itp.
- stopień rozumienia wypowiedzi pisemnych jak np. listy, e-maile, SMS-y, pocztówki, ulotki, broszury, jadalospisy, wpisy na blogach itp.
- stopień umiejętności stworzenia przez ucznia wypowiedzi ustnych i pisemnych, w których będzie on opisywać ludzi, zwierzęta, miejsca, zjawiska i przedmioty; opowiadać np. o wydarzeniach (przeszłych i przyszłych), czynnościach, doświadczeniach; wyrażać i uzasadniać swoją opinię oraz przytaczać cudze poglądy i się do nich ustosunkowywać; wyrażać uczucia, emocje, upodobania, intencje, marzenia, nadzieje, plany na przyszłość, przypuszczenie, pewność, wątpliwości dotyczące zdarzeń z teraźniejszości i przeszłości.

Uczniowie będą potrafili także rozróżniać i stosować rejestr wypowiedzi formalny i nieformalny.

Uczeń będzie potrafił odpowiednio zareagować ustnie i pisemnie w typowych sytuacjach życia codziennego. Zdobędzie umiejętności konieczne do przetwarzania tekstu ustnie lub pisemnie, przekazywania w języku włoskim pozyskanych informacji, tłumaczenia wybranych wypowiedzi z języka włoskiego na język polski i odwrotnie. Uczeń posiadać podstawową wiedzę o kraju i społeczności, która posługuje się językiem włoskim, a także o kulturze tej społeczności, która posługuje się językiem włoskim. Wpłynie to na kształtowanie u ucznia wrażliwości międzykulturowej. Uczeń dostrzeże związki między kulturą Polski a kulturą Włoch, jak również różnice językowe między językami tych krajów. W procesie dydaktycznym będzie korzystał ze źródeł w języku włoskim oraz z technologii informacyjno-komunikacyjnych. Będzie współdziałał w grupie, jak i samodzielnie pracował nad językiem; dokona również samooceny swojej pracy.

Działania nauczyciela powinny wspierać zindywidualizowane wspomaganie rozwoju każdego ucznia, w szczególności odnosząc się do jego potrzeb i możliwości. Program zakłada podejście holistyczne w oparciu o założenia edukacji włączającej. Nauczyciel ma za zadanie zapewnić uczniom optymalne warunki nauki, a więc i dobór form nauczania powinien wspierać rozwój potencjału każdego ucznia.

3. Treści nauczania

Zaproponowany układ treści odnosi się do czterech wariantów podstawy programowej kształcenia ogólnego w zakresie języka obcego na III poziomie edukacyjnym. Zależnie od tego, czy uczeń kontynuuje naukę języka włoskiego i czy będzie zdobywał wiedzę na poziomie podstawowym czy rozszerzonym, nauczyciel powinien wybrać odpowiedni dla swojej klasy wariant. Zakres niektórych treści pokrywa się dla wszystkich wariantów podstawy programowej, inne różnią się poziomem biegłości lub są treściami dodatkowymi proponowanymi dla poziomu rozszerzonego.

Poszerzenie tematyki powinno wynikać z zainteresowań uczniów oraz klas, do jakich uczęszczają. Inne tematy interesują uczniów techników turystycznych czy budowlanych, a inne mogą być bliższe uczniowi liceum.

I. Uczeń posługuje się **dość bogatym** (III.1.P) / **bogatym** (III.1.R) / **podstawowym** (III.2.0 / III.2) zasobem środków językowych (leksykalnych, **w tym związków frazeologicznych** (III.1.R), gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), **umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów** (dotyczy: III.1.P / III.1.R / III.2.0 / III.2):

- Ja i moja rodzina
 - dane osobowe, umiejętności i zainteresowania, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru,
 - **popularne zawody** (III.2.0 / III.2),
 - rzeczy osobiste,
 - **okresy życia** (III.1.P / III.1.R / III.2),
 - **osobisty system wartości, autorytety** (III.1.P / III.1.R),
 - **poczucie tożsamości** (III.1.R);
- Przyjaciele i szkoła
 - opis wyglądu oraz charakteru przyjaciela, wspólne zainteresowania,
 - uczucia i emocje,
 - szkoła i jej pomieszczenia,
 - przedmioty nauczania,
 - uczenie się – w tym uczenie się przez całe życie,
 - przybory i oceny szkolne,
 - życie szkoły, zajęcia pozalekcyjne,
 - **system oświaty** (III.1.P / III.1.R);
- Mój dom i moje miejsce zamieszkania
 - dom i jego okolica,
 - środki transportu miejskiego,
 - wskazówki dotyczące dojazdu,
 - **ruch uliczny** (III.1.P / III.1.R),
 - pomieszczenia i wyposażenie domu,
 - prace domowe,
 - **wynajmowanie, kupno i sprzedaż mieszkania, przeprowadzka** (III.1.P / III.1.R),
 - **architektura** (III.1.R);
- Rozwój osobisty i zawodowy
 - **zawody** (III.1.P / III.1.R) i związane z nimi czynności i **obowiązki** (III.1.P / III.1.R / III.2),
 - miejsce pracy,
 - praca dorywcza,
 - wybór zawodu (III.1.P / III.2.0 / III.2),
 - poszukiwanie pracy (III.1.P),
 - warunki pracy i zatrudnienia (III.1.P / III.1.R),
 - kariera zawodowa, rynek pracy, mobilność zawodowa (III.1.R);

- Czynności życia codziennego
 - określanie czasu,
 - formy spędzania czasu wolnego,
 - święta i uroczystości,
 - **styl życia** (III.1.P / III.1.R),
 - **konflikty i problemy** (III.1.P / III.1.R / III.2);
- Żywnienie
 - artykuły spożywcze,
 - posiłki i ich przygotowywanie,
 - lokale gastronomiczne,
 - **nawyki żywieniowe – w tym diety** (III.1.P / III.1.R),
 - **zaburzenia odżywiania** (III.1.R);
- Zakupy i usługi
 - rodzaje sklepów,
 - towary i ich cechy,
 - sprzedawanie i kupowanie,
 - środki płatnicze,
 - **finanse** (III.1.R),
 - **promocja i reklama** (III.1.P / III.1.R),
 - **promocje** (III.2.0 / III.2),
 - **wymiana i zwrot towaru** (III.2),
 - **reklamacja** (III.1.P),
 - korzystanie z usług - **w tym usług bankowych i ubezpieczeniowych** (III.1.R),
 - **prawa konsumenta** (III.1.R);
- Podróżowanie i turystyka
 - środki transportu i korzystanie z nich,
 - wycieczki, zwiedzanie,
 - orientacja w terenie,
 - **hotel** (III.2.0 / III.2),
 - **baza noclegowa** (III.1.P / III.1.R),
 - wycieczki, zwiedzanie,
 - **awarie i wypadki w podróży**,
 - **bezpieczeństwo w podróży** (III.1.R);
- Kultura
 - uczestnictwo w kulturze, tradycje i zwyczaje,
 - media
 - **dziedziny kultury** (III.1.P / III.1.R),
 - **twórcy i ich dzieła** (III.1.P / III.1.R / III.2),
 - **ochrona praw autorskich** (III.1.R);
- Sport
 - dyscypliny sportu,
 - sprzęt sportowy,

- obiekty i imprezy sportowe,
- uprawianie sportu,
- **pozytywne i negatywne skutki uprawiania sportu** (III.1.P / III.1.R),
- **problemy współczesnego sportu** (III.1.R);
- Zdrowie
 - samopoczucie,
 - choroby, ich objawy i leczenie,
 - **tryb życia** (III.1.P / III.1.R / III.2),
 - **niepełnosprawność, uzależnienia,**
 - **pierwsza pomoc w nagłych wypadkach** (III.1.P / III.1.R);
- Nauka i technika
 - korzystanie z podstawowych urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych **oraz szanse i zagrożenia z tym związane** (III.1.P / III.1.R),
 - **ludzie nauki,**
 - **odkrycia naukowe** (III.1.P / III.1.R),
 - **wynalazki** (III.1.P / III.1.R / III.2),
 - **korzyści i zagrożenia wynikające z postępu naukowo-technicznego** (III.1.R);
- Świat przyrody
 - pogoda,
 - pory roku,
 - rośliny i zwierzęta,
 - krajobraz,
 - **klimat** (III.1.P / III.1.R),
 - **zagrożenia i ochrona środowiska naturalnego** (III.1.P / III.1.R / III.2),
 - **katastrofy ekologiczne** (III.1.R),
 - **klęski żywiołowe** (III.1.P / III.1.R),
 - **przestrzeń kosmiczna** (III.1.R);
- Życie społeczne
 - wydarzenia i zjawiska społeczne,
 - problemy współczesnego świata,
 - **struktura państwa** (urzędy, organizacje społeczne i międzynarodowe) (III.1.P / III.1.R),
 - **polityka** (III.1.R),
 - **gospodarka** (III.1.R),
 - **prawa człowieka, religie, ideologie** (III.1.R).

Program *italiano con piacere* proponuje dodatkowo wprowadzenie treści związanych z turystyką, geografią, nauką oraz historią Włoch:

- atrakcje turystyczne Włoch: znane muzea, miasta, zabytki (wpisane na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO), parki narodowe, ze szczególnym uwzględnieniem geografii kraju;
- pobyt nad morzem (plażowanie, nurkowanie, najem sprzętu) oraz w górach (uprawianie sportów zimowych, najem sprzętu), zakwaterowanie;

- regiony oraz państwa autonomiczne na terenie Włoch: Watykan, San Marino;
- kursy wakacyjne oraz studia we Włoszech (znane uczelnie).

Włochy są krajem, który poprzez niezwykle bogactwo kulturalne przyciąga w pierwszej kolejności ze względu na swoje walory turystyczne. Dlatego ważne jest, aby uczniowie, poznając język, uczyli się go w powiązaniu z kulturą, geografią oraz historią tego kraju. Daje to duże możliwości zintegrowania wiedzy z różnych dyscyplin oraz poruszania wspólnych tematów z innymi nauczanymi w szkole przedmiotami. Wiele podejmowanych w programie treści można realizować międzyprzedmiotowo. Zaproponowane tematy wiążą się z praktycznym wykorzystaniem nabytej wiedzy oraz mają na uwadze wychowanie młodego człowieka w duchu tolerancji oraz poszanowania tradycji i kultury. Przyczyniają się do rozwijania w uczniach pasji poznawania świata i szacunku dla drugiego człowieka i pozwalają kształtować postawy i umiejętności niezbędne w życiu. Treści te mogą być podejmowane poprzez pracę w grupach lub pracę metodą projektu, co nie pozostaje obojętne dla kształtowania kompetencji społecznych, przyczynia się do wzrostu motywacji ucznia, angażuje go, a przy tym włącza każdego ucznia w proces edukacji. Rolą nauczyciela jest właściwe koordynowanie projektu, tak aby poszczególni uczniowie otrzymywali zadania dostosowane do ich możliwości.

Wyżej wymienione treści nauczania wspierają rozwój kompetencji kluczowych nie tylko w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej, kompetencji obywatelskich czy społecznych, ale też w zakresie umiejętności uczenia się i porozumiewania w języku ojczystym i obcym. Warto podkreślić, że kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne wspierane są poprzez wykorzystywanie technologii informatycznych przez uczniów zaangażowanych w poszukiwanie informacji źródłowych, analizowanie treści w języku obcym oraz rozwijanie analitycznego myślenia podczas stosowania struktur gramatycznych i rozwiązywania stawianych przed uczniem problemów.

Pod względem gramatycznym program proponuje treści w oparciu o *Informator o egzaminie maturalnym z języka włoskiego od roku szkolnego 2014/2015* (CKE 2013). Przedstawiony zakres struktur gramatycznych dotyczy poziomu podstawowego oraz rozszerzonego (wyróżnionego podkreśleniem).

1) CZASOWNIK

- Czasowniki regularne i nieregularne, odmiana I, II, III koniugacji
 - wieloznaczność czasowników, np. *fare, mettere, essere, avere, prendere*
 - opozycje czasowników, np. *dire/parlare, guardare/vedere, ascoltare/sentire, andare/venire*
 - czasowniki posłkowe
 - czasowniki i wyrażenia czasownikowe
 - nieosobowe, np. *piove, nevica; bisogna, è necessario, avviene, capita*
 - użycie i funkcja czasownika *piacere*
- Czasowniki zwrotne
 - czasowniki zwrotne w strukturach z czasownikami modalnymi
- Konstrukcje: *far fare, lasciar fare*
- Czasowniki przechodnie i nieprzechodnie

- czasowniki nieprzechodnie użyte jako przechodnie z dopełnieniem bliższym, np. *saltare, salire, sbarcare, volare*
- Wyrażenia czasownikowe, np. *andarsene, farcela, cavarcela, sentirsela*
- Strona czynna czasownika w czasach: *presente, passato prossimo, imperfetto, futuro semplice, trapassato prossimo, futuro anteriore, passato remoto, trapassato remoto*
- Strona bierna czasownika w czasach: *presente, passato prossimo, imperfetto, futuro semplice, trapassato prossimo, futuro anteriore, passato remoto, trapassato remoto*
- Użycie czasowników *venire* i *andare* jako posiłkowych w stronie biernej, np. *Il libro va letto.*
- Forma bezosobowa, np. *si dice che, si è andati, si parlava*
Si passivante w czasie teraźniejszym, np. *si fanno le spese, Si passivante, np. si sono scattate le foto, si diranno le bugie*
- Tryb oznajmujący:
 - czas teraźniejszy (*presente*)
 - czasy przeszłe (*passato prossimo, imperfetto, trapassato prossimo, passato remoto, trapassato remoto*)
 - czas przyszły (*futuro semplice, futuro anteriore*)
 - konstrukcja peryfrastyczna *stare + gerundio*
 - konstrukcja *stare per + bezokolicznik*
 - użycie modalne *futuro*: *saranno le otto*
 - użycie czasu przeszłego *imperfetto* w funkcji trybu przypuszczającego, np. *Facevi meglio a stare zitto*
- Tryb rozkazujący
 - zaimki osobowe w trybie rozkazującym
- Tryb przypuszczający (*condizionale semplice* i *condizionale composto*)
 - użycie *condizionale* do wyrażenia *futuro nel passato*
 - użycie modalne *condizionale*, np. *Secondo la stampa il ministro si sarebbe dimesso ieri*
- Tryb łączący (*congiuntivo*)
 - *congiuntivo presente* i *congiuntivo passato* (podstawowych czasowników - wariant podstawowy), *congiuntivo imperfetto* i *trapassato*
- Formy implicytne (*forme implicite*): *gerundio presente* i *passato, participio passato, infinito presente* i *passato*
- Zgodność czasów
 - zdanie główne w czasie teraźniejszym
 - zdanie główne w czasie przeszłym
 - zdanie główne w czasie przyszłym
- Okres warunkowy
 - hipoteza prosta, np. *Se ho tempo, vengo. Se riuscirò ti accompagnerò io.*
 - hipoteza niemożliwa do spełnienia odnosząca się do przeszłości: *se + imperfetto / imperfetto*, np. *Se lo sapevo non ci andavo, se + congiuntivo trapassato / condizionale*

- composto, se + congiuntivo trapassato / condizionale semplice;
- hipoteza możliwa do spełnienia: se + congiuntivo imperfetto / condizionale semplice
- hipoteza możliwa do spełnienia wyrażona za pomocą gerundio, np. *Essendo ricco lo comprerei*.
- pozostałe możliwe warianty okresu warunkowego
- Mowa niezależna i zależna (wariant podstawowy: z czasownikiem głównym w czasie teraźniejszym)

2) RODZAJNIK

- Formy i użycie rodzajnika określonego, nieokreślonego, częściowego
 - przypadki opuszczenia rodzajnika, np. *andare a casa, avere fame*
 - użycie rodzajnika z zaimkami dzierżawczymi przy rzeczownikach oznaczających pokrewieństwo, np. *il mio fratello maggiore*
 - rodzajnik przed nazwami własnymi, np. *la Loren*, oraz nazwami geograficznymi, np. *la nebbiosa Milano*

3) RZECZOWNIK

- Liczba pojedyncza i mnoga
 - formy regularne
 - formy nieregularne, np. *uomini*
 - rzeczowniki pochodzenia obcego, np. *cinema, film, computer*
 - rzeczowniki zbiorowe, np. *folla*
 - rzeczowniki pozbawione jednej z liczb, np. *il coraggio (singularia tantum), le mutande (pluralia tantum)*
- Rodzaj męski i żeński
 - zdrobnienia, np. *sorellina*
 - formy nieregularne, np. *paio*
 - rzeczowniki złożone, np. *arcobaleno, pellerossa*
 - przypadki szczególne rodzaju, np. *la volpe maschio/la volpe femmina*

4) ZAIMEK

- Zaimki wskazujące rzeczowne i przymiotne *questo, quello* i ich formy
- Zaimek wskazujący *stesso*
 - zaimki wskazujące użyte z przysłówkami *qui, qua* oraz *lì, là*, np. *Sono due automobili molto belle: comprare questa qui o quella là?*
 - formy: tale, ciò
- Zaimki dzierżawcze rzeczowne i przymiotne
 - zaimek dzierżawczy w funkcji rzeczownika, np. *i miei = i miei genitori*
 - użycie form altrui, proprio
- Zaimki pytające rzeczowne i przymiotne
- Zaimki nieokreślone rzeczowne i przymiotne np. *qualche, alcuno, nessuno, ogni, tanto, molto, troppo, parecchio, altrettanto, diverso, vario, altro, certo, tutto, ciascuno, qualunque, qualsiasi*

- zaimki nieokreślone rzeczowne, np. *qualcuno, ognuno, qualcosa, niente, nulla, uno, chiunque*,
- Zaimki osobowe
 - w funkcji podmiotu
 - w funkcji dopełnienia bliższego
 - w funkcji dopełnienia dalszego
 - formy akcentowane
 - formy nieakcentowane

Funkcja zaimka lo w odniesieniu do całego zdania, np. *Tutti lo sanno. Ho parlato con Luigi, tutti l'hanno notato.*

Formy zaimków 3. osoby w liczbie pojedynczej: *egli, ella, esso, essa* oraz mnogiej: *essi, esse*

Użycie form *gli* oraz *loro*

Zaimki *colui, colei, coloro*

- Zaimki podwójne
 - miejsce zaimków podwójnych w zdaniu
- Zaimki osobowe w funkcji dopełnienia bliższego w czasach złożonych
- Zaimki względne proste i złożone
 - użycie zaimka względnego w funkcji zaimka dzierżawczego
 - podział zaimków względnych na formy odmienne i nieodmienne
 - podwójna funkcja zaimków względnych: np. *chi, quanto. Chi (colui che) studia è promosso. Farò quanto (tutto ciò che) è possibile. Per quanto (quello che) mi riguarda.*

Cząstki *ci, vi, ne* i ich miejsce w zdaniu

- cząstka *ci* odpowiadająca strukturze *a questo*, np. *Non ci fare caso. Non ci capisco nulla.*
- cząstka *ne* odpowiadająca strukturze *di questo*, np. *Ne ho sentito parlare.*
- użycie form *ci, vi, ne* w zwrotach idiomatycznych, np. *Lui ne sa lunga.*

5) LICZEBNIK

- Liczebniki główne i porządkowe
 - liczebniki zbiorowe, np. *paio, coppia, dozzina, ventina*
 - oznaczanie wielokrotności, np. *doppio, triplo*
 - liczebniki w funkcji rzeczownika, np. *il Duecento*
 - oznaczanie ułamków, np. *due terzi*
 - formy *entrambi, ambedue*

6) PRZYMIOTNIK

- Liczba pojedyncza i mnoga
 - przymiotniki odrzeczownikowe, np. *bilancio annuale, carne bovina, luce solare*
 - liczba mnoga przymiotników złożonych, np. *ragazzi sordomuti*
- Rodzaj męski i żeński
 - rodzaj przymiotników zakończonych na *-ista, -cida, -ita*, np. *una pittricesurrealista, un comportamento ipocrita*
- Regularne i nieregularne stopniowanie przymiotników (stopień równy, wyższy, niższy, najwyższy, najniższy)
 - intensyfikacja znaczenia przymiotnika poprzez dodanie przysłówków i przymiotników ilościowych, np. *Tuo figlio è assai intelligente. Ero tutto assorto nei miei pensieri.*
 - intensyfikacja znaczenia przymiotnika przez powtórzenie przymiotnika, np. *un abbraccio forte forte*
- Miejsce przymiotnika w zdaniu, zmiana miejsca przymiotnika a jego znaczenie
Przymiotnik użyty jako przysówek, np. *vestire elegante*

7) PRZYSŁÓWEK

- Podstawowe przysłówki czasu, miejsca i sposobu
- Formy regularne i nieregularne przysłówków zakończonych na *-mente*
- *Molto, poco, tanto, troppo* w funkcji przysłówka
- Wyrażenia przysłówkowe, np. *all'improvviso, di tanto in tanto, di frequente, d'ora in poi*
- Stopniowanie przysłówków – formy regularne i nieregularne
- Formy zdrobniałe przysłówków, np. *benino, maluccio, tardino, prestino*

8) PRZYIMEK I SPÓJNIK

- Przyimki proste, np. *a, di*
- Przyimki ściągnięte, np. *del, sullo*
- Wyrażenia przyimkowe, np. *a sinistra di, in quanto a, a favore di, in conseguenza di*
- Przyimki pochodzące od innych części mowy, np. *secondo, tranne, escluso, eccetto*
- Podstawowe spójniki współrzędne, np. *e, oppure*
- Podstawowe spójniki podrzędne, np. *perché, quando*
- Wyrażenia spójnikowe, np. *per il fatto che, di modo che, dal momento che*

9) SKŁADNIA

ZDANIE POJEDYNCZE:

- Zdanie oznajmujące
 - funkcja przysłówków proprio, certo, appunto, np. *È proprio vero.*
- Zdanie pytające z *dove, quando, chi, che cosa, perché*
- Zdanie przeczące

- podwójne przeczenie, np. *Non ho visto nessuno.*
- brak podwójnego przeczenia w zależności od miejsca zaimka nieokreślonego *nessuno, niente, mai*

ZDANIE ZŁOŻONE

- Zdanie bezokolicznikowe
 - z czasownikami *dovere, potere, volere*
 - konstrukcje z czasownikami *fare, lasciare, dire, pensare*
 - konstrukcja *stare per* + bezokolicznik
 - konstrukcje bezokolicznikowe z czasownikami i wyrażeniami czasownikowymi nieosobowymi, np. *bisogna, è necessario*
 - konstrukcje typu: *a vederlo, a agiudicarlo, dopo aver fatto*
 - konstrukcje z czasownikami *vedere, sentire* itp., np. *Vedo i bambini giocare.*
- Podział na zdania złożone współrzędnie i podrzędnie
- Zdanie podmiotowe z *che + congiuntivo*, np. *È inutile che tu lo faccia* oraz z bezokolicznikiem, np. *Si spera di ritrovarli.*
- Zdanie dopełnieniowe z czasownikiem osobowym i z bezokolicznikiem, np. *Penso che lui sia ricco. Penso di partire.*
 - użycie trybu warunkowego w zdaniach dopełnieniowych dla wyrażenia hipotezy, domysłu, np. *Non credo che sarei all'altezza.*
- Zdanie względne z *chi, che, cui, il quale, dove*
 - forma bezokolicznikowa zdania względnego z użyciem struktury: *preposizione + chi, cui + bezokolicznik*, np. *Non riesco a trovare una persona con cui dividere l'appartamento.*
 - użycie imiesłowu w funkcji zdania względnego, np. *Le domande pervenute (=che sono state pervenute) in ritardo non saranno esaminate.*
 - Zdanie czasowe z *mentre, quando, appena, dopo che, prima che, finché*
 - zdania czasowe z bezokolicznikiem po wyrażeniu spójnikowym *prima di*, np. *Prima di partire vengo a trovarti.*
- Zdania czasowe z bezokolicznikiem po wyrażeniach spójnikowych: *fino a, prima di, dopo + bezokolicznik*, np. *Prima di uscire voglio finire quel lavoro. Rise finon a star male.*
 - zdanie czasowe imiesłowowe, np. *Arrivato*
- Zdanie przyczynowe wprowadzone przez *perché, visto che, dato che, poiché, dal momento che, siccome*
 - z użyciem trybu warunkowego dla wyrażenia możliwości, hipotezy, pragnienia, np. *Passate a casa mia perché vorrei rivedervi*
- Zdanie celowe z *perché, per, affinché, per, al fine di, a, di, da*, np. *Preparatevi a partire. Dammi un libro da leggere.*
- Zdanie skutkowe z *che, così...che, tanto...che*
 - zdanie skutkowe wprowadzone przez wyrażenie *così ... da, per* lub przez wyrażenia: *degno di, atto a*

- Zdanie przyzwalające z *anche se, nonostante, sebbene, benché*
Zdanie przyzwalające wprowadzone przez *pur, pure, anche + gerundio*, np. *Pur avendo fatto una corsa, abbiamo perso il treno.*
- Zdanie porównawcze z *così...come, tanto...quanto, più... di, meno... di*
 - zastosowanie non w funkcji wzmacniającej, np. *Il problema è più complesso di quanto non pensassi.*
- Zdanie sposobu z gerundio
Zdanie sposobu z użyciem *come se*
- Zdanie wykluczające: *senza + bezokolicznik*, np. *Ha parlato senza riflettere.*
Zdanie wykluczające z wyrażeniami *senza che i tranne che*, np. *Abbiamo fatto tardi, senza che nessuno lo abbia notato. Non dirò niente, tranne che non sia costretto*
- Zdanie warunkowe z *a patto che, a condizione che, nel caso che*
- Zdania w mowie zależnej, wyrażające pytanie bądź wątpliwość, np. *Dimmi perché l'hai fatto? Non so se partire*

4. Warunki i sposób realizacji kształcenia z uwzględnieniem założeń edukacji włączającej

W realizacji niniejszego programu kluczową rolę odgrywa analiza potrzeb uczniów, na jej podstawie nauczyciel powinien dobierać właściwe metody i formy pracy, aby proces nauczania i uczenia przebiegał w warunkach sprzyjających poszerzaniu wiedzy, funkcjonowaniu we współczesnym świecie oraz kształtowaniu postaw proaktywnych. Podstawę indywidualizacji nauczania stanowi uważna obserwacja uczniów oraz poczynionych przez nich postępów. Refleksyjny nauczyciel dba o rozwój autonomii uczniów, wyposażając ich w strategie uczenia się oraz dostosowując metody pracy do określonej grupy.

Nadrzędnym celem kształcenia języka obcego jest porozumiewanie się. Nauczany język powinien być jak najczęściej wykorzystywany podczas zajęć i w sytuacjach interakcji uczeń-nauczyciel oraz uczeń-uczeń. Warto w tym celu na początku każdego semestru wprowadzić lub przypomnieć zakres podstawowych zwrotów komunikacyjnych stosowanych na lekcjach. Spis zdań służących podstawowej komunikacji na lekcji mógłby znajdować się na tablicy korkowej umieszczonej w sali lekcyjnej, aby każdy uczeń mógł z niego korzystać na miarę potrzeb. Podobną listę uczniowie mogliby wkleić do zeszytu lub włożyć do podręcznika.

W myśl podejścia komunikacyjnego należy stwarzać uczniom jak najwięcej sytuacji komunikacyjnych podczas zajęć, tak aby na lekcji każdy uczeń mógł zabrać głos. Sprzyja temu zróżnicowanie form pracy z uwzględnieniem pracy w parach i grupach. Istotnym elementem jest również panująca na lekcji atmosfera zaufania i tolerancji. Uczniowi początkującemu, nieśmiałemu lub mającemu problemy z wypowiedzianiem się nauczyciel nie przerywa wypowiedzi, jedynie notuje uwagi dotyczące błędów. Błędy zostaną omówione po skończonej wypowiedzi ucznia lub uczniów jako ogólnie pojawiające się błędne struktury bez wskazania na ich autora. Stosując podejście komunikacyjne, nie można jednakże zapominać o dążeniu do poprawności wypowiedzi, nawet jeśli na początkowych etapach będzie to oznaczało poprawność jedynie w zakresie podstawowych struktur.

Nauka języka obcego jest procesem wieloletnim i wymaga rozwoju w zakresie poszczególnych umiejętności. Dlatego nauczyciel musi dostosować wymagania i warunki do potrzeb uczniów oraz do wybranego wariantu podstawy programowej. Do zrealizowania tego celu konieczne są odpowiednie warunki kształcenia. Należy wziąć pod uwagę liczbę godzin języka włoskiego realizowanych z daną grupą uczniów, aby zostały optymalnie wykorzystane „tak dla języka nauczanego jako pierwszy (wiodący), jak i dla języka nauczanego jako drugi” (Dz. U. 2018, poz. 467).

Aby proces nauczania mógł przebiegać sprawnie, należy zadbać o przestrzeń, w jakiej odbywają się zajęcia. Lekcje języka obcego powinny być prowadzone w odpowiednio wyposażonej sali. Warto wyposażać klasę w szafki, w których nauczyciel mógłby przechowywać pomoce dydaktyczne, takie jak: timer, plansze do gier, kostki do gry, pionki, piłkę lub maskotkę do wykorzystania podczas ćwiczeń utrwalających. Dobrze wyposażona sala lekcyjna powinna gwarantować dostęp do słowników, pomocy wizualnych, odtwarzacza płyt CD/plików dźwiękowych, komputera ze stałym łączem internetowym, i umożliwiać przeprowadzanie ćwiczeń językowych w grupach (Dz. U. 2018, poz. 467). Zaleca się ustawianie stolików w taki sposób, aby uczniowie mogli swobodnie przemieszczać się podczas lekcji, pracując w grupie lub przy wykonywaniu ćwiczeń wymagających interakcji z wieloma osobami w klasie. Korzystnie na przyswajanie wiedzy wpływa tworzenie nowych sytuacji, takich jak zamiana miejsc między uczniami lub zmiana ustawienia stolików.

Ciekawym i pobudzającym motywację uczniów pomysłem są lekcje prowadzone poza klasą. Mogą to być wspólne wyjścia do muzeów, na wystawy, wycieczki związane z kulturą, historią czy sztuką Włoch. Dużą wartość ma bezpośredni kontakt uczniów z native speakerem; w tym celu można zaprosić na jedną z lekcji studentów z wymiany Erasmus, aby opowiedzieli o swoim kraju. Alternatywą jest zaproszenie studentów italianistyki lub innych osób dobrze mówiących w języku włoskim. Może być to również wizyta wirtualna poprzez aplikacje: Messenger, Skype, platformę TEAMS lub Zoom. Uczniowie nawet po pierwszym roku nauki będą mogli zadać gościom podstawowe pytania. Kontakt z kulturą innego kraju wspiera rozwój wcześniej wspomnianych kompetencji kluczowych. Rozwija wrażliwość międzykulturową oraz kształtuje postawę ciekawości, tolerancji i otwartości wobec innych kultur.

Warto zachęcać uczniów do stosowania różnych technik uczenia się oraz pracy własnej z wykorzystaniem filmów, książek (np. uproszczonych lektur) lub materiałów źródłowych. Uczniowie zaangażowani w pracę własną mogą wykorzystać naukę języka włoskiego do rozwijania zainteresowań oraz pasji. Uczeń chętniej będzie starał się zrozumieć treści, które będą zaspokajały jego potrzeby komunikacyjne. Nauczyciel znający swoich uczniów może indywidualnie polecić im artykuły czy strony internetowe związane z danym zainteresowaniem lub pasją.

W przypadku uczniów techników zaproponowane w podstawie treści kształcenia można wzbogacić o aspekty związane z profilem szkoły lub klasy, do której uczęszczają uczniowie. Dobierając dodatkowe treści nauczyciel powinien mieć na uwadze ukierunkowanie zawodowe i przydatność proponowanych treści w przyszłej karierze uczniów.

ZAŁOŻENIA EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ

W myśl rozporządzenia, które jest aktem wykonawczym Ustawy (Dz. U. 2017, poz. 1591 z późn. zm.) potrzeba objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolu, szkole i placówce wynika w szczególności:

- z niepełnosprawności;
- z niedostosowania społecznego;
- z zagrożenia niedostosowaniem społecznym;
- z zaburzeń zachowania lub emocji;
- ze szczególnych uzdolnień;
- ze specyficznych trudności w uczeniu się;
- z deficytów kompetencji i zaburzeń sprawności językowych;
- z choroby przewlekłej;
- z sytuacji kryzysowych lub traumatycznych;
- z niepowodzeń edukacyjnych;
- z zaniedbań środowiskowych związanych z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego i kontaktami środowiskowymi;
- z trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą.

Zgodnie z ustawą Prawo oświatowe oraz stosownym rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej (MEN) nauczyciel powinien dostosować treści, metody i organizację nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów. Zalecane jest także korzystanie ze wsparcia psychologiczno-pedagogicznego w szkole oraz specjalnych form pracy (Dz. U. 2017, poz. 59 z późn. zm., art. 1, pkt 5–6; Dz. U. 2017, poz. 1578 z późn. zm.). Młodzież niepełnosprawna, niedostosowana społecznie i zagrożona niedostosowaniem społecznym powinna być włączona w proces edukacyjny zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami. W ustawie Prawo oświatowe wskazuje się także obowiązek szkoły w dostosowaniu możliwości opieki i kształcenia do uczniów zarówno niepełnosprawnych, jak i szczególnie uzdolnionych „przez umożliwianie realizowania zindywidualizowanego procesu kształcenia, form i programów nauczania oraz zajęć rewalidacyjnych” (Dz. U. 2017, poz. 59 z późn. zm., art. 1, pkt 7–8).

Tylko publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne mogą wydać opinie o objęciu ucznia pomocą w formie zindywidualizowanej ścieżki kształcenia. Wówczas uczeń „zawsze uczestniczy w zajęciach z klasą/grupą oraz zajęciach indywidualnych (w zakresie i proporcjach zgodnych z opinią poradni)” (Cybulska, Derewłana, Kacprzak, Pęczek 2017: 45). Natomiast uczeń z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego ma zapewnioną możliwość kształcenia indywidualnego bądź w grupie liczącej do 5 osób (Dz. U. 2017, poz. 1652; Dz. U. 2017, poz. 1578). Zespół, w którego skład wchodzi nauczyciele, specjaliści, wychowawcy, na podstawie orzeczenia oraz ocen wielospecjalistycznych ustala, które zajęcia wymagają formy pracy grupowej, a które indywidualnej. Zespół podejmuje decyzje, uwzględniając indywidualne potrzeby rozwojowe bądź edukacyjne ucznia, a także jego możliwości psychofizyczne.

W przypadku ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych zaleca się:

- wydłużenie czasu pracy,
- zmianę formy aktywności zgodnie z potrzebami ucznia,
- dostosowanie sposobów komunikowania się z uczniem,
- dzielenie nauczanego materiału na mniejsze partie,
- zwiększenie liczby ćwiczeń oraz liczby powtórzeń materiału,
- dostosowanie liczby bodźców związanych z procesem nauczania,
- dość częste odwoływanie się do konkretnego,
- stosowanie metody pogłębienia – stosowanie poznania wielozmysłowego,
- zapewnienie uczniowi możliwości korzystania z nauki języków obcych na miarę jego i możliwości oraz potrzeb,
- w razie potrzeby zastosowanie dodatkowych środków dydaktycznych i technicznych,
- zastosowanie różnorodnych kart zadań do pracy samodzielnej,
- powtarzanie reguł, które obowiązują w klasie i szkole, oraz wyznaczanie granic, a także egzekwowanie ich przestrzegania.

Nauczyciel może pomóc swoim uczniom również poprzez stosowanie metod i form pracy aktywizujących uczniów, docenianie ich wysiłków oraz częste chwalenie.

Wskazywanie elementów wymagających poprawy powinno być konstruktywne i powinno mu towarzyszyć poddawanie uczniowi sposobów, w jakie może on poprawić swoje umiejętności lub poszerzyć wiedzę. Zawsze należy zwracać uwagę na to, co uczniowi się udało, co już potrafi, odwołując się do jego zasobów wiedzy i wcześniejszych osiągnięć. W przypadku uczniów ze SPE istotne jest budowanie ich zdrowej samooceny, która często bywa u nich zaniżona.

W pracy w warunkach **zdalnych** nauczyciel powinien zadbać o dobrą organizację czasu lekcji. Uczniowie pracujący przy komputerach mogą wykazywać większe zmęczenie i szybciej mogą się u nich pojawić znużenie i problemy z koncentracją. W związku z powyższym wydany przez MEN poradnik dla szkół pt. *Kształcenie na odległość* zaleca: „dzienny rozkład zajęć uczniów oraz dobór narzędzi pracy zdalnej powinny uwzględniać zalecenia medyczne odnośnie do korzystania z urządzeń umożliwiających pracę zdalną (komputer, telewizor, telefon) oraz wiek uczniów i etap kształcenia” (*Kształcenie na odległość* 2020: 12), a w przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE) również indywidualne zalecenia i opinie lekarza lub poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Zatem rolą nauczyciela jest postępować zgodnie z zaleceniami edukacji włączającej, zwanej także edukacją inkluzyjną (Al-Khamisy 2013: 41). Ma ona na celu włączanie w proces dydaktyczny uczniów o różnych potrzebach edukacyjnych.

5. Procedury osiągnięcia celów wychowania i kształcenia (metody, techniki, formy pracy oraz środki dydaktyczne)

Stosowane przez nauczyciela metody, techniki i formy pracy służą stworzeniu takich zadań językowych, które będą przydatne do zrealizowania postawionych przed uczniami celów komunikacyjnych. Metody, techniki oraz formy pracy powinny być dobierane różnorodnie. Zaleca się, aby nauczyciel, korzystając z całego spektrum zaproponowanych metod, wybierał naprzemiennie te, które jego zdaniem najlepiej zaspokoją potrzeby edukacyjne uczniów. Uczniowie prezentują różne style uczenia się, wykazują też inne predyspozycje, które należy uwzględnić przy planowaniu lekcji. Ideałem byłoby stosowanie naprzemiennie metod uwzględniających style uczenia się.

Niniejszy program dla przejrzystości proponuje podział metod według stylów uczenia się, jednakże autor jest świadomy, iż uczniowie dobierają styl uczenia się do zadania, a sama kwestia jest złożona i niejednoznaczna. Warto podkreślić, że uczeń bez względu na preferowany styl uczenia się skorzysta z każdej zaproponowanej formy. Istotą tego podziału jest zwrócenie uwagi nauczyciela na konieczność stosowania różnorodnych metod i przeplatania ich ze sobą. Takie podejście zapewni optymalny rozwój wszystkich sprawności, a także przyczyni się do pogłębiania samoświadomości uczącego się. Ze względu na preferowane przez ucznia sposoby odbioru i przyswajania informacji możemy wyróżnić:

- tzw. wzrokowców – są najefektywniejsi, ucząc się poprzez bodźce wzrokowe (teksty, zdjęcia, filmy, prezentacje, wykresy);
- tzw. słuchowców – są najefektywniejsi, ucząc się tego, co słyszą (materiał audio, piosenki, powtarzanie na głos, odpowiedź na pytania własnymi słowami, np. peryfrazowanie wypowiedzi);
- tzw. kinestetyków czyli czuciowców – preferują naukę poprzez doświadczanie lub czucie tego, czego się uczą (notowanie, szkicowanie, zadawanie pytań nawiązujących do odczuć i doświadczeń ucznia).

Biorąc pod uwagę styl uczenia się, należy pamiętać, że jest to styl dominujący, natomiast każdy uczeń w procesie dydaktycznym przyswaja nowe wiadomości za pomocą wszystkich sposobów percepcji. Dlatego ważne jest, aby podczas nauki angażować wszystkie zmysły. Zróżnicowane formy i metody pracy pozwolą w pełni wykorzystać potencjał drzemiący w uczniach.

FORMY I METODY PRACY

Zalecane jest zróżnicowanie form pracy. „Zajęcia mają przygotować dzieci i młodzież do życia, w życiu zaś zmuszeni jesteśmy pracować w różnych sytuacjach, w różnych układach społecznych, dlatego ważnym zadaniem szkoły jest wyrobienie u uczniów umiejętności pracy zarówno jednostkowej, jak i grupowej czy zbiorowej” (Okoń 2003: 325).

Właściwy dobór form wpływa na utrzymanie koncentracji uczniów i zależy od celów, jakie chce osiągnąć nauczyciel. **Praca z całą klasą** sprawdzi się wówczas, gdy nauczyciel będzie prezentował nowy materiał. Można taką formę zajęć wykorzystać także podczas prezentacji, które uczniowie przygotowują np. na temat ulubionego filmu lub ulubionej książki, bądź swoich hobby i zainteresowań. Wówczas uczeń będzie opowiadał na forum klasy, wspierając swoje wystąpienie przygotowanym przez siebie plakatem

lub prezentacją w programie PowerPoint. Uczeń może także zaprezentować na forum swoją ulubioną książkę lub przynieść rekwizyty związane z jego pasją. Taka forma pracy może być atrakcyjna dla uczniów, zwłaszcza że po zakończonej krótkiej prezentacji pozostali uczniowie mogą zadawać pytania, dopytywać o interesujące ich aspekty, co stanowi motywację do uważnego słuchania wystąpień kolegów. Wspomniana forma pracy jest także rekomendowana podczas gier dydaktycznych czy zabaw oraz podczas prezentowania wyników prac grupowych. **Praca indywidualna** będzie się dobrze sprawdzała podczas słuchania nagrań, wyszukiwania informacji w tekście, głośnego odczytywania tekstu czy sprawdzania zadań domowych. Nauka języka obcego jest przede wszystkim nauką komunikowania się z innymi ludźmi. Dlatego istotnym czynnikiem jest interakcja między uczniami w klasie. Uczniowie nie tylko doskonalą umiejętność mówienia, ale i słuchania ze zrozumieniem. Dlatego zaleca się **pracę w parach i małych grupach** (po 3–5 osób). Taka forma sprzyja ćwiczeniu dialogów, odgrywaniu scenek sytuacyjnych, które umożliwiają uczniowi przećwiczenie i utrwalenie słownictwa oraz struktur gramatycznych. Uczeń, który ma możliwość w bezpiecznych warunkach, jakie stwarza praca w klasie, zmierzyć się z różnymi wyzwaniami językowymi, dużo chętniej podejmie się ich w przyszłości. Jednocześnie grupowe formy pracy przyczyniają się do rozwoju kompetencji społecznych oraz umiejętności współpracy. Praca w grupach/parach stwarza uczniom więcej możliwości zastosowania języka włoskiego w praktyce. Dzięki jednoczesnej pracy każdy uczeń będzie mógł się wypowiedzieć, na co mogłoby zabraknąć czasu przy innej formie organizacji lekcji. Nauczyciel może podchodzić do pracujących uczniów i przysłuchiwać się ich rozmowie, jednakże bardziej w charakterze życzliwego słuchacza niż kogoś, kto ocenia wypowiedzi. Zmotywuje to uczniów do posługiwania się językiem obcym, ale nie można wykluczyć, że użycie języka ojczystego nie będzie się pojawiać. Na początkowym etapie nauki lub w sytuacjach, w których poprawne zrozumienie zagadnienia (np. gramatycznego) przewyższa korzyści z posługiwania się językiem obcym, dopuszcza się udzielenie informacji lub komentarza w języku ojczystym. Jednakże komunikacja w języku polskim na lekcji nie powinna stać się regułą, ale raczej wyjątkiem. Należy dążyć do stopniowego zwiększania ilości języka obcego na lekcji w stosunku do użycia języka polskiego. Komunikat w języku obcym należy dostosować do uczniów niedosłyszących, z ADHD (od ang. *attention deficit hyperactivity disorder*), ze spektrum autyzmu (w tym z zespołem Aspergera – nauczyciel może wówczas wspierać się gestami, mimiką, rysunkami). Praca w parach/grupach pomaga włączyć uczniów ze specjalnymi wymaganiami edukacyjnymi w proces nauczania, należy jedynie pamiętać o przemyślanym doborze uczniów w grupach. Możemy tworzyć grupy, w których w myśl zasady „uczymy się od siebie” znajdą się również uczniowie ze SPE. Uczeń zdolniejszy może stać się ekspertem i wesprzeć ucznia mniej zdolnego, wyjaśniając mu ćwiczony zagadnienia. Taka współpraca jest korzystna dla obojga: jeden utrwala wiedzę, a drugi się uczy. Jednakże aby ograniczyć ryzyko, że uczeń zdolniejszy sam rozwiąże zadanie, należy na jego wykonanie przeznaczyć wystarczającą ilość czasu. W takiej formie pracy każdy uczeń będzie miał szansę podjąć się wyznaczonych mu działań, a te mogą być dostosowane do jego predyspozycji i możliwości.

Formy pracy grupowej możemy podzielić na **jednolitą** i **zróżnicowaną**. **Forma jednolita** polega na tym, że każda z par/grup pracuje jednocześnie nad rozwiązaniem tego samego problemu lub wykonuje to samo ćwiczenie. Następnie w klasie odbywa

się dyskusja dotycząca rezultatów uzyskanych przez pary/grupy. **Forma zróżnicowana** polega na tym, że każda para/grupa uczniów pracuje w tym samym czasie nad inną częścią zadania. Może to być np. pisanie historyjki. Każda z grup losuje temat na który zaczyna pisać historię (Dziki Zachód, horror, kryminał, *love story*, kosmos itp.). Nauczyciel nastawia timer i po upływie 5 minut grupy zamieniają się kartkami z rozpoczętym opowiadaniem. Następnie każda grupa kontynuuje opowiadanie w wylosowanym przez siebie na początku stylu. Na koniec ostatnia grupa odczytuje opowiadanie. Takie zadanie daje uczniom dużo satysfakcji, wzmacnia zaangażowanie i motywację. Może być wykorzystane do ćwiczenia i utrwalania czasów.

Metody aktywizujące z uwzględnieniem stylów uczenia się

Właściwa stymulacja kanałów odbioru oraz przetwarzania wiedzy wpływa na efektywność przyswajanego materiału. Dlatego metody aktywizujące ucznia możemy podzielić pod względem preferowanych stylów uczenia się, nie zapominając, że każdy uczeń bez względu na preferencje zyska na każdej z proponowanych metod.

■ Wzrokowcy:

- **memory** – tą metodą uczniowie mogą dość szybko przyswoić słownictwo, związki frazeologiczne, przysłowia. Można ją zastosować w formie dobierania ilustracji do podpisów lub łączenia wyrażen czy przysłów z ich definicjami/znaczeniami.
- **koło zdjęć** – nauczyciel układa na stoliku fotografie. Uczniowie stają w kole, każdy wybiera jedno zdjęcie, które będzie opisywał w kontekście poruszanego tematu. Ćwiczenie można wykonać na każdym etapie lekcji, w ramach wprowadzenia do zajęć, ich podsumowania, utrwalenia treści itp. Z powodzeniem można je zastosować w lekcjach zdalnych. Nauczyciel wyświetli w prezentacji PowerPoint fotografie zaczerpnięte z darmowych stron, jak: pixabay.com, freepik.com, pixnio.com, pexels.com, travelcoffeebook.com, pickupimage.com, unsplash.com.
- **mapa myśli** – nadaje się do usystematyzowania, zebrania wiedzy. Uczniowie graficznie opracowują jakieś zagadnienie, problem. Wynotowują wszystkie skojarzenia za pomocą symboli, słów kluczowych, obrazków.
- **dywanik pomysłów** – jest to odmiana metody dyskusji. Dodatkowym aspektem jest tutaj wprowadzenie elementu wizualnego. Nauczyciel zapoznaje uczniów z problemem do rozwiązania. Uczniowie w grupach szukają rozwiązań, zapisując je na małych przylepnych karteczkach, które następnie umieszczają na większym kartonie. Zaletą samoprzylepnych karteczek jest to, że podczas dyskusji nad problemem uczniowie mogą dowolnie zmieniać kolejność i miejsce swoich propozycji. Następną fazą jest umieszczenie zbiorczych arkuszy w widocznym miejscu, aby wszyscy uczniowie mogli się z nimi zapoznać. Każda grupa prezentuje swoje rozwiązania. Uczniowie otrzymują po trzy karteczki, które mogą przykleić obok najlepszych ich zdaniem rozwiązań. Nauczyciel zlicza punkty przyznane najlepszym pomysłom.
Metoda uczy hierarchizacji rozwiązań problemu, argumentowania swojego stanowiska, kreatywności, akceptacji innych poglądów i współpracy w grupie.
- **kolaż, plakat** – metoda ta służy zebraniu pomysłów uczniów, które, przedstawione przez autorów w formie wizualnej, zostaną przez nich opisane i omówione. Plakat lub kolaż mogą powstać w wyniku zarówno pracy

indywidualnej, jak i pracy w grupach. Metoda ta uaktywnia wszystkich uczniów, uczy współpracy i szacunku do pracy kolegów.

- **szybkie czytanie** – w ćwiczeniu tym wykorzystane zostaną strategie skimmingu i scanningu (Stanowski 2017), czyli wyszukiwania, wertowania i skanowania tekstu w celu wydobycia z niego potrzebnych informacji. Uczniowie mają za zadanie jak najszybciej przeczytać tekst i odnaleźć w nim konkretne informacje. Pamiętajmy, aby tekst był ciekawy, a w podsumowaniu warto spytać uczniów o to, jakimi sposobami wyszukiwali najważniejsze informacje. Mając na uwadze różnicowanie uczniów w klasie, należy długość tekstu dostosować do możliwości poszczególnych uczniów. Nauczyciel dzieli uczniów na grupy. Uczniowie w obrębie grup otrzymują inne teksty, w których poszukują informacji, którymi później podzielą się z kolegami z grupy, a na końcu – na forum klasy. Uczniowie z dysleksją lub zaburzeniami koncentracji powinni otrzymać krótszy tekst. Należy pamiętać o odpowiednio dużej czcionce materiału przygotowanego dla ucznia z dysfunkcją wzroku. Uczniów zdolnych nauczyciel może poprosić o wyszukanie dodatkowych lub bardziej szczegółowych informacji.
- **metoda kuli śnieżnej** – może być wykorzystana do pracy nad nowym tekstem. Najpierw uczniowie zaczynają pracę samodzielnie, czytając tekst lub go słuchając (słuchowcy). Następnie tworzą pary, w których porównują swoje notatki. W następnej kolejności pary łączą się w grupy, w których uczniowie wymieniają się spostrzeżeniami i ustalają wspólne rozwiązanie. Na zakończenie każda grupa prezentuje na forum klasy uzgodnioną wersję.
- **Słuchowcy:**
 - **burza mózgów** – inaczej giełda pomysłów, kształtuje kreatywne myślenie, innowacyjność. Zadanie polega na zgromadzeniu jak największej ilości pomysłów, przy czym ważne jest, aby nie oceniać ich w fazie zbierania i zapisywania. Po wyczerpaniu propozycji rozwiązań problemu uczniowie przechodzą do dyskusji i wyboru najlepszych rozwiązań. Metoda ta angażuje wszystkich uczniów, uporządkowuje posiadaną wiedzę.
 - **dyskusja** – uczy argumentowania, przekonywania, wypowiadania i obrony własnych myśli.
 - **wędrujące kartki** – tę metodę można zastosować zarówno do pracy całego zespołu klasowego, jak i do pracy w sześcioosobowych grupach. Nauczyciel przekazuje uczniom zadanie, nad którym pracują indywidualnie. Ćwiczenie może dotyczyć np. wynotowania konkretnych informacji ze słuchanej audycji. Następnie uczeń przekazuje swoją kartkę z notatkami koledze lub koleżance po swojej prawej stronie. Tym sposobem każdy uczeń otrzyma kartkę z notatkami innego ucznia. Po zapoznaniu się z nimi słucha jeszcze raz nagrania, dopisuje to, co sam zrozumiał, i przekazuje kartkę dalej według wcześniejszego schematu. Na koniec uczniowie podsumowują pracę, dyskutując na temat usłyszanych i zanotowanych informacji. Uczniowie korzystają z wiedzy kolegów, uczą się od innych, jak również sami mogą podzielić się wiedzą.
 - **wzajemne odpytywanie** – w grupach uczniowie układają i zapisują na kartkach pytania, następnie zamieniają się grupami i zadają je kolegom z innej grupy. Metoda wzmacnia pamięciowe opanowanie materiału i struktur gramatycznych oraz angażuje wszystkich uczniów.

■ **Kinestetycy:**

- **drama** – jest metodą szczególnie rekomendowaną na zajęciach z języka obcego. Uczniowie, odgrywając scenki, z którymi zetknęli się wcześniej w prezentowanych na lekcji dialogach, ćwiczą akcent i intonację. Odgrywanie ról np. w sklepie, na poczcie, na lotnisku stawia ich w różnych kontekstach językowych. Uczniowie nie tylko ćwiczą i utrwalają słownictwo, struktury gramatyczne, ale także uczą się języka w zachowaniach społecznych. Uczą się pokonywać bariery emocjonalne, takie jak nieśmiałość czy niska samoocena.
- **łożysko kulkowe** (niem. *Kugellager*) – uczniowie stają w dwóch kołach naprzeciwko siebie. W tak powstałej parze prowadzą rozmowę, odgrywają dialog, zadają pytania. Następnie uczniowie z koła zewnętrznego przesuwa się o jedno miejsce w prawo i prowadzą rozmowę z kolejną osobą. Dzięki tej technice wszyscy uczniowie na równi uczestniczą w rozmowach oraz wymieniają się informacjami.
- **spacer po klasie** – to metoda, podczas której uczniowie mają za zadanie w czasie 10 minut zebrać od innych uczniów jak najwięcej informacji na zadany temat. Na poziomie początkującym może być to zabawa w *Co wiesz o...? lub Kim jestem?*. Uczniowie otrzymują kartkę ze znaną postacią i chodzą po klasie, zbierając od kolegów i koleżanek informacje na jej temat. Mogą również mieć przypiętą na plecach kartkę z nazwą zawodu, na którego temat starają się uzyskać jak najwięcej informacji; na koniec ćwiczenia muszą odgadnąć tę nazwę i opowiedzieć, czego się dowiedzieli podczas spaceru. W wariantcie bardziej zaawansowanym uczniowie najpierw otrzymują zadanie, problem do rozwiązania, a później zbierają informacje od pozostałych kolegów i koleżanek i przedstawiają je klasie.
- **piłeczka** – nauczyciel ustala na początku zasady gry, następnie rzuca piłkę do uczniów, których zadaniem jest np. podanie właściwej formy czasownika. Można do zabawy wykorzystać dużą lekką piłkę plażową, na której nauczyciel nakleja, w różnych jej miejscach, nazwy z wybranymi czasami lub osobami. Uczeń, który złapie piłkę, udziela odpowiedzi zależnej od tego, na jakiej nazwie znalazł się jego palec w chwili schwytania piłki. Alternatywą mogą być duże, miękkie, pluszowe lub plastikowe kostki; na każdym boku kostki nauczyciel umieszcza nazwy czasu i osoby, przez które należy odmienić czasownik. Uczniowie na forum klasy lub w grupach rzucają kostką. Inną wersją tego ćwiczenia jest losowanie przez uczniów spinacza, nakrętki lub kartonika przygotowanego wcześniej przez nauczyciela lub samych uczniów. Na każdym kartoniku, plastikowej nakrętce lub spinaczu do bielizny będzie przyczepiony napis – taki jak w poprzednich wersjach ćwiczenia (czas/osoba) lub zawierający kategorię (np. pory roku, warzywa, meble itp.), do której uczeń musi podać znane sobie wyrazy włoskie. Ćwiczenie jest świetną formą krótkiej powtórki na koniec lekcji lub większego działu. W wersji interaktywnej powtórki nauczyciel może wyświetlić na monitorze zestaw zadań – pytań umieszczonych pod kolejnymi numerami, a uczniowie będą losować numer zadania przy wykorzystaniu interaktywnej kostki (np. [PiliApp](#); dostęp: 9.09.2022) lub darmowej aplikacji Wheel (np.: [Picker Wheel](#), [Wheel-Decide](#); dostęp: 9.09.2022). Nauczyciel może również przy włączonej kamerze położyć przed sobą kolorowe kartoniki lub różne przedmioty, do których przyczepione będą zadania. Uczniowie wybierają przedmiot lub kolor kartonika i w ten sposób losują zadanie.

- **lekcje pozaszkolne/wycieczki** – poza tym, że stanowią wyjątkową atrakcję dla kinestetyków, pozwalają połączyć nauczany język z innymi przedmiotami, np. historią, sztuką, geografią itp.

Pamiętajmy, aby nie ograniczać się tylko do metod preferowanych przez jeden styl uczenia się. Istotne jest, aby każdy uczeń miał możliwość skorzystania ze wszystkich kanałów percepcji, dlatego zaleca się stosowanie metod aktywizujących naprzemiennie. Takie podejście sprzyja „uruchomieniu” pozostałych kanałów percepcji. Pomimo preferowanego stylu uczenia się uczeń będzie bardziej efektywny, gdy nauczyciel sięgnie po różne metody i techniki przekazywania i utrwalania wiedzy.

Metoda projektu

Warto stosować w procesie nauczania pracę metodą projektu, ponieważ rozwija ona wiele różnych umiejętności ucznia. Pozwala uczniom wykorzystać ich potencjał zgodnie z preferowanym stylem uczenia się.

Praca metodą projektu jest procesem, w którym samo dojście do celu jest równie ważne jak efekt końcowy. Na zakończenie projektu uczniowie prezentują swoje osiągnięcia w postaci np. prezentacji lub broszury. Projekt musi mieć jasno postawione cele, termin realizacji całości oraz poszczególnych etapów, wykaz działań, jakie uczniowie powinni podjąć, oraz określone kryteria oceny.

Praca tą metodą wyrównuje szanse edukacyjne uczniów, ponieważ każdy z nich ma możliwość podjąć się w projekcie zadań na miarę swoich zainteresowań i możliwości. „Najważniejszymi cechami projektu są: jego interdyscyplinarny charakter i samodzielne podejmowanie decyzji przez uczniów” (Klimowicz 2010: 3). Metoda projektu wymaga od uczniów stosowania wiedzy i umiejętności wykraczających poza język obcy i może być prowadzona przy współpracy nauczycieli innych przedmiotów (np. informatyki czy historii). Projekty mogą mieć różną charakterystykę. Mogą być podejmowane indywidualnie – wówczas rozwijają autonomię ucznia i odpowiedzialność za zadanie. Projekty prowadzone w grupach przyczyniają się do rozwoju autonomii, przedsiębiorczości, kreatywnego myślenia oraz umiejętności społecznych, odpowiedzialności za swoją część projektu, uczą też współpracy w grupie.

Metoda stacji dydaktycznych

Nauczyciel przygotowuje np. cztery stoliki – „stacje”, „stanowiska”, na których znajdują się karty z zadaniami do wykonania, i piąty stolik – „wyspę” z kartami prawidłowych odpowiedzi. W zależności od liczby uczniów w klasie i poziomu znajomości języka uczniowie pracują indywidualnie lub w parach/grupach. Dobrym rozwiązaniem jest podział stolików na obowiązkowe i fakultatywne, o zróżnicowanym stopniu trudności. Każdy z uczniów lub każda z grup otrzymuje swoją kartę zbiorczą, na którą nanosi wypracowane rozwiązania. Uczniowie mogą podchodzić do stanowisk w dowolnej kolejności. Nauczyciel może określić wcześniej, ile stacji uczeń powinien „odwiedzić”. Ćwiczenia w obrębie jednego zestawu powinny dotyczyć jednego działu lub zagadnienia leksykalnego czy gramatycznego. Zadania powinny uwzględniać różne formy ćwiczeń, tak aby aktywowały różne zmysły i wpisywały się w różne style uczenia się. Istotą metody stacji jest uczenie się, nie zaś sprawdzanie wiedzy. Praca tą metodą sprzyja zaangażowaniu wszystkich uczniów, umożliwia im pracę w swoim tempie, uczy odpowiedzialności za swoją pracę oraz kształtuje umiejętność współpracy.

Metoda odwróconej lekcji

Metoda odwróconej lekcji polega na odwróceniu schematu typowych zajęć. Uczniowie otrzymują od nauczyciela materiał (np. link do tekstów, filmików, artykułów prasowych), z którym zapoznają się w domu. Natomiast na lekcji prezentują opracowany temat lub wykonane zadanie. Uczniowie, pracując samodzielnie w środowisku domowym, mogą dostosować tempo pracy do swoich potrzeb oraz wykorzystać preferowany przez siebie styl uczenia się. Jest to szczególnie ważne dla uczniów nieśmiałych lub o specjalnych potrzebach. Również uczeń zdolny będzie mógł wykazać się większą aktywnością, może zostać poproszony o samodzielne wyszukanie materiałów dodatkowych, które przedstawi klasie.

Metoda sprzyja kształtowaniu postawy autonomicznej ucznia oraz rozwija kompetencje związane z wykorzystywaniem nowoczesnych technologii. „Praca z wykorzystaniem metody odwróconej lekcji może być znakomitą alternatywą dla szkolnej rutyny, pozwalającą zaktywizować uczniów i pobudzić ich do spersonalizowanego rozwoju” (Janicki 2016: 37).

Gry i zabawy językowe

Gry i zabawy językowe motywują oraz stymulują ucznia, są formą bardzo lubianą, wzbudzającą miłe skojarzenia, co tworzy atmosferę sprzyjającą przyswajaniu wiedzy. Zabawy aktywują ucznia pod względem wielu zmysłów: wzroku, słuchu, dotyku, czasem nawet smaku lub węchu, oraz pozwalają na zaangażowanie ruchowe ucznia. Gry stwarzają kontekst, w którym używany jest język, umożliwiają powtórzenie i utrwalenie nauczanych treści. Sugeruje się, aby nauczyciel, zanim wybierze właściwą grę, poddał refleksji jej przydatność pod względem realizowanych celów językowych oraz społecznych.

Pracując metodami aktywizującymi, nauczyciel czyni proces edukacyjny ciekawszym i inspirującym. Uczniowie eksperymentują, uczą się i zarazem bawią. Mają warunki do tego, by popełniać błędy, samodzielnie je poprawiać oraz poszukiwać twórczych rozwiązań.

TECHNIKI NAUCZANIA

Na efektywność pracy nauczyciela będzie wpływało między innymi zastosowanie różnorodnych technik nauczania. Istotne jest także, aby nauczyciel przekazywał uczniom podstawowe informacje i wskazówki dotyczące stosowania mnemotechnik i technik uczenia się.

W niniejszym programie przyjęto podział technik pod względem sprawności receptywnych (słuchanie i czytanie), sprawności produktywnych (mówienie i pisanie) oraz technik nauczania gramatyki i słownictwa.

Doskonalenie sprawności receptywnych (słuchanie i czytanie)

Sprawność rozumienia komunikatu, przekazywanego uczniowi w postaci zarówno wypowiedzi ustnej, jak i informacji pisemnej, jest istotą umiejętnością w sytuacji pobytu w obcym kraju. Nie zawsze w sytuacjach naturalnych jesteśmy w stanie zrozumieć cały komunikat. Dlatego ważne jest, aby poprzez właściwe techniki ćwiczyć z uczniami umiejętność **domysłu językowego** – rozumienia, niejako domyślania się

z kontekstu znaczenia słów i struktur. Kolejnymi ważnymi strategiami receptywnymi są umiejętności: **globalnego rozumienia** komunikatu, odgadywania intencji autora, rozumienia formalnego lub nieformalnego stylu wypowiedzi, określania głównego przekazu komunikatu, jak również **wyszukiwania poszczególnych informacji**.

Pomocne w tym mogą się okazać następujące techniki:

- zaznaczanie zdań prawdziwych i fałszywych;
- wybór wielokrotny;
- tekst z lukami, dokończenie zdania;
- odpowiedź na pytanie;
- dyskusja, formułowanie hipotez;
- wybór rysunku, wyszukiwanie różnic lub podobieństw między rysunkami;
- układanie we właściwej kolejności fragmentów wypowiedzi, informacji, rysunków;
- streszczenie, parafrazowanie wypowiedzi/tekstu;
- łączenie, dobieranie właściwych elementów do całości.

Doskonalenie sprawności produktywnych (mówienie i pisanie)

Celem nadrzędnym tych sprawności jest przekazywanie informacji na temat ludzi, zwierząt, przedmiotów, miejsc, życia codziennego, upodobań, emocji, opinii itp.

Uczeń osiągnie największą efektywność i sprawność w zakresie mówienia i pisania w języku włoskim, gdy będzie miał jak najczęstszy kontakt z tym językiem. Duże znaczenie ma stwarzanie uczniom sytuacji komunikacyjnych zbliżonych do naturalnych. Uczniowie powinni przynajmniej w zakresie podstawowych pytań i zwrotów posługiwać się na lekcji językiem włoskim. Istotna jest konsekwencja nauczyciela w stopniowym zwiększaniu użycia języka włoskiego na zajęciach. Uczniowie z czasem przyzwyczajają się do takiej formy komunikowania i sami będą szukali sposobów na przekazanie myśli w języku obcym. Wraz ze wzrostem zaawansowania uczniów na lekcji powinna wzrastać dominacja komunikacji w języku włoskim. Dopuszcza się stosowanie języka ojczystego w sytuacjach, gdy na początkowych etapach nauki tłumaczone są zdania lub teksty albo gdy wyjaśnienie jakiegoś zagadnienia gramatycznego staje się zbyt trudne bądź zabierałoby zbyt wiele czasu. Dopuszcza się także porównania i odwołania do innych języków, w szczególności gdy są one bliskie uczniom; dzięki temu uczniowie mogą oprzeć nowo poznane treści na posiadanej wiedzy i doświadczeniu. Zaleca się również dobór właściwych form pracy (pary, grupy), co przy licznej klasie pozwoli większej liczbie uczniów na aktywny udział w stworzonych przez nauczyciela sytuacjach komunikacyjnych.

Wypowiedź ucznia może mieć charakter zarówno formalny, jak i swobodny, spontaniczny. Celem ćwiczenia sprawności produktywnych jest, aby uczeń potrafił komunikować się w sposób adekwatny do danej sytuacji.

Ponieważ nauka na trzecim etapie edukacyjnym kończy się egzaminem maturalnym, zadaniem nauczyciela jest zapoznanie uczniów ze strategiami tworzenia wypowiedzi oraz ze strategiami egzaminacyjnymi. W tym celu można nawiązać współpracę z nauczycielem języka polskiego i omówić z uczniami właściwą konstrukcję wypowiedzi (w zależności od realizowanej wersji podstawy programowej np. list, list formalny, esej, rozprawkę, recenzję).

W celu rozwijania sprawności produktywnych przydatne mogą okazać się następujące techniki:

- tworzenie historyjki na podstawie serii obrazków;
- uzupełnianie informacji w parach;
- wywiady, ankiety;
- ćwiczenia przygotowujące do tworzenia logicznych i spójnych wypowiedzi;
- ćwiczenia rozwijające poprawną wymowę/ pisownię (dryle, łamańce językowe);
- umiejętność stosowania wybranych funkcji językowych, koniecznych do zrealizowania celów komunikacyjnych (wyrażanie opinii, zapraszanie, zgadzanie się, odmawianie, negocjowanie itp.);
- umiejętność rozpoczęcia, podtrzymywania i kończenia wypowiedzi;
- ćwiczenia rozwijające stosowane struktury leksykalno-gramatyczne, chronologiczność narracji (czasy gramatyczne), spójniki, przysłówki itp.

Nauczanie słownictwa

Przy wprowadzaniu nowego słownictwa duże znaczenie ma cel komunikacyjny: należy zadać sobie pytanie, w jakich sytuacjach komunikacyjnych uczniowie będą stosować słownictwo. Zakres może się różnić od realizowanego wariantu podstawy programowej, typu szkoły i zainteresowań uczniów. Nauczyciel uczący w liceum skupi się bardziej na ogólnych tematach – jak zakupy, wizyta u lekarza, rozmowa o pracę – natomiast w technikum uczniowie będą potrzebowali rozszerzonego słownictwa z zakresu wykonywanej w przyszłości profesji.

Techniki wymienione poniżej mogą wspierać nauczanie słownictwa:

- opisywanie obrazków, map, wykresów, zdjęć itp.;
- odgrywanie scenek sytuacyjnych;
- śpiewanie piosenek;
- pisanie opowiadań, listów itp.;
- uzupełnianie luk w zdaniu;
- tworzenie synonimów i antonimów;
- gry i zabawy, krzyżówki, quizy, memory, domino, wykreślanki itp.;
- stosowanie mnemotechnik (budowanie skojarzeń);
- połączenie słowa z jego definicją;
- transformacja zdań;
- poszukiwanie intruza, czyli wykreślanie słowa niepasującego do pozostałych.

Nauczanie gramatyki

Nauczanie gramatyki w ujęciu komunikacyjnym podporządkowane jest celowi skutecznego porozumiewania się. Dlatego należy zawsze dążyć do umieszczenia zadań gramatycznych w odpowiednim kontekście komunikacyjnym. Można to zrobić na dwa sposoby: poprosić uczniów, aby przeanalizowali fragment tekstu zawierającego strukturę gramatyczną, albo zaproponować im ćwiczenie komunikacyjne, w którym ta struktura będzie występowała.

Zazwyczaj w nauczaniu gramatyki wyróżniamy trzy fazy: prezentacji, ćwiczenia/utrwalań i stosowania (Komorowska, 2009:165).

Do prezentacji materiału można wykorzystać jedną z dwóch metod. Pierwsza to metoda **indukcyjna**, w której uczeń sam próbuje odkryć i sformułować hipotezę dotyczącą reguły gramatycznej w oparciu o tekst, odpowiednio przygotowane ćwiczenia lub przykłady zdań. Jest to technika wspierająca kompetencje matematyczne. Drugą metodą jest metoda **dedukcyjna**, w której nauczyciel wyjaśnia uczniom tworzenie i zastosowanie nowej struktury gramatycznej.

Techniki wymienione poniżej mogą wspierać nauczanie gramatyki:

- uzupełnianie luk;
- parafraza;
- transformacja zdań;
- kończenie rozpoczętych zdań;
- wybór poprawnej wersji słowa spośród podanych możliwości;
- gry i zabawy językowe;
- ćwiczenia komunikacyjne z wykorzystaniem danej struktury;
- rozbójnik – w wersji nr 1 uczniowie do podanej formy dopisują wszystkie możliwe rozwiązania, np.: *pranzo* – rzeczownik lub czasownik 1 sg. tempo presente; w wersji nr 2 uczniowie w podanych formach (np. participio passato) wyszukują wszystkie możliwe podobieństwa (ta sama koniugacja, ta sama liczba liter, czasowniki ruchu itp.).

Nauka gramatyki oraz słownictwa realizowana jest w **układzie spiralnym**. Wiąże się to z powrotem do zagadnień, które już były wcześniej poruszane, i realizowaniem ich w szerszym zakresie. Sprzyja to utrwalanu materiału i asocjacji nowych treści z wcześniej poznanym materiałem.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE

Do środków dydaktycznych zaliczamy wszystkie przedmioty, urządzenia i materiały, które ułatwiają zorganizowanie uczenia i uczenia się. Zatem będą to: tablica (tradycyjna, biała, multimedialna), podręczniki, słowniki, przybory piśmiennicze, komputer, rzutnik, gry, a nawet smartfon. W dobie konieczności prowadzenia zajęć online komputer oraz różnego rodzaju zasoby internetu stały się środkiem dydaktycznym o ogromnym znaczeniu. Nauczyciel, aby przeprowadzić ciekawą lekcję online, może stworzyć pomoce dydaktyczne przy użyciu programów (np. PowerPoint), korzystać z proponowanych przez wydawnictwa darmowych materiałów umieszczanych na ich platformach: [Edilingua](#) (możliwość między innymi pobrania darmowej aplikacji na telefon służącej do nauki słownictwa; dostęp: 9.09.2022); [ALMA Edizioni](#), [ALMA.tv](#) (materiał multimedialny, filmy z ćwiczeniami; dostęp: 9.09.2022), [Musica@Progetto Junior](#) (piosenki z ćwiczeniami; dostęp: 9.09.2022). Nauczyciel może wysyłać uczniom linki do ćwiczeń, gier, kostki interaktywnej, sprawdzianów tworzonych (w opcji darmowej) na platformach: [genially](#) (tworzenie aktywnych prezentacji, gier, escape roomów i wiele innych; dostęp: 9.09.2022); [Wordwall](#) (ruletka, losowanie, testy, quizy, gry, materiały do druku; dostęp: 9.09.2022); [Picker Wheel](#) (koło, które można zastosować do podejmowania decyzji, przydziału uczniów do grup, losowania tematu wypowiedzi, ćwiczenia i sprawdzania odmiany form gramatycznych itp.; dostęp: 9.09.2022), [Hot Potatoes](#) (gry, quizy i wiele więcej - darmowa instalacja; dostęp: 9.09.2022), [Kahoot!](#), [Socrative](#) i [Quizizz](#) (tworzenie quizów; dostęp: 9.09.2022). Kanały na YouTube, Vimeo (umożliwia udostępnianie plików video; dostęp: 9.09.2022), podcasty, TedTalks, słowniki i aplikacje do nauki słówek ([Pons](#), [Fiszkoteka](#), [Quizlet](#), [Duolingo](#), [LanguageGuide](#); dostęp: 9.09.2022).

Nauczyciel może udostępniać uczniom linki do przygotowanych quizów, gier, ćwiczeń czy sprawdzianów bądź wyświetlać niektóre z nich w trybie udostępniania ekranu. Nawet zwykłe ćwiczenie w formacie PDF lub zdjęcie, wyświetlone np. na platformie Zoom (opcja darmowa), mogą stać się interaktywne. Uczniowie pracujący z wyświetlonym materiałem będą aktywnie zaangażowani w wykonywanie ćwiczenia: uzupełnianie luki, zaznaczanie, rysowanie, podpisywanie lub łączenie elementów przedstawionych na fotografii itp.

Nauczyciel może także wykorzystywać popularne dzisiaj media społecznościowe (jak Facebook) do udostępniania uczniom ciekawych materiałów (np. na temat kultury), dodatkowych ćwiczeń lub do organizowania wyzwań językowych dla chętnych. Aplikacje mobilne służące do komunikowania się, takie jak Messenger czy WhatsApp, mogą być przydatne, gdy organizujemy uczniów w grupy projektowe – wówczas każda z grup w łatwy sposób może przysyłać sobie komunikaty tekstowe, pliki lub zdjęcia.

Środki dydaktyczne są jednym z nieodzownych i podstawowych elementów procesu uczenia. Przeniesienie gier oraz ćwiczeń dydaktycznych w świat wirtualny może być niezwykle skutecznym i aktywizującym uczniów sposobem na przeprowadzenie lekcji.

UCZNIOWIE O SPECJALNYCH POTRZEBACH

Wszystkie zaprezentowane metody, a w szczególności metody aktywizujące, nadają się do pracy z klasą różnorodną pod względem uczęszczających do niej uczniów. Uczniowie zdolni mogą otrzymywać zadania dodatkowe lub o większym stopniu trudności. W stosunku do uczniów ze SPE nauczyciel, zapoznawszy się z zaleceniami pedagoga szkolnego lub opinią poradni psychologiczno-pedagogicznej, a także z orzeczeniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych, dostosuje wymagania zgodnie z zaleceniami. Np. uczniowi z dysleksją można wydłużyć czas pracy, a także ograniczyć ilość wykonywanych zadań. Uczniowie mający kłopot z wolnym pisanem mogą część zadań wykonywać ustnie. Dla ucznia niedowidzącego nauczyciel mógłby przygotowywać materiały z dostosowaną czcionką oraz zadbać o to, by zajął on w klasie miejsce w pierwszych ławkach, co ułatwi mu odczytywanie z tablicy. Należy pamiętać, aby polecenia do zabaw i ćwiczeń formułować w sposób prosty i zrozumiały, powinny one być krótkie i jednoznaczne. Dobrze, aby nauczyciel zawsze upewniał się, że wszyscy uczniowie zrozumieli, jakie będzie ich zadanie i na czym polega gra/ćwiczenie. Nauczyciel może poprosić uczniów o opowiedzenie lub wyjaśnienie własnymi słowami, co będzie ich zadaniem w zaproponowanym ćwiczeniu. Można również polecenie ćwiczenia dodatkowo zapisać na tablicy, np. w podpunktach. Jeśli to konieczne, można poprosić uczniów o przetłumaczenie niezrozumiałych lub nowych słów, jeżeli takie pojawią się w poleceniu.

Należy pamiętać, żeby dostosować wszystkie zadania, ćwiczenia oraz sposób oceniania do indywidualnych potrzeb danego ucznia.

6. Ocenianie osiągnięć uczniów

Jednym z trudniejszych elementów pracy nauczyciela jest monitorowanie postępów ucznia, diagnozowanie napotykaných przez niego problemów i trudności, a w rezultacie ocena. Niniejszy program proponuje dwa rodzaje oceniania: sumujące oraz kształtujące, które razem dadzą jasny obraz osiągnięć uczniów. Umożliwią zmierzenie postępów ucznia w zakresie zdobytej wiedzy, umiejętności oraz postaw i kompetencji kluczowych.

Ocenianie sumujące (OS) w postaci stopni opiera się na wewnątrzszkolnym systemie oceniania. Służy podsumowaniu procesu nauczania na danym etapie oraz rozliczeniu z wykonanych założeń programu, wskazuje na przeszłe osiągnięcia lub niepowodzenia ucznia.

Ocenianie kształtujące (OK) nazywane jest również ocenianiem pomagającym się uczyć, formatywnym lub konstruktywnym. Jest to ocenianie wspierające ucznia w procesie dydaktycznym, motywujące do nauki, wpływające na dobrą atmosferę w klasie i na pozytywne relacje między uczniem a nauczycielem. Występuje w różnych formach, pomaga rozpoznać braki w wiedzy i umiejętnościach i szybko je uzupełnić. Ocenianie kształtujące pokazuje nie tylko nauczycielowi, ale też, co najważniejsze, samemu uczniowi, gdzie ten znajduje się w procesie uczenia się. Jest to ocenianie sprzyjające poprawie jakości nauczania.

„Ocenianie sumujące może być wykorzystywane, jeśli poszukujemy odpowiedzi na pytanie o stan wiedzy i wykonania założeń programu albo zależy nam na rozróżnieniu, kto osiągnął oczekiwany poziom, ze wszystkimi tego konsekwencjami (przyznaniem dyplomu, świadectwa, uprawnień, certyfikatów). W samym procesie uczenia się, kiedy od pytania o stan końcowy ważniejsze jest pytanie o dalsze kroki i drogę do założonego celu, strategie OK wydają się niezastąpione” (Czetwertyńska 2015: 6).

Ocenianie kształtujące można oprzeć na pięciu strategiach:

1) Zapoznanie ucznia na początku zajęć z jasno i zrozumiale sformułowanym celem lekcji wzbudza zainteresowanie i motywację do nauki. „Uczeń [...] ma prawo wiedzieć, do czego zmierza, co zostało zaplanowane oraz dlaczego. Wiedza ta jest niezbędna do prawidłowego przebiegu procesu uczenia się” (Sterna 2014: 23). Należy pamiętać, aby nie wyznaczać zbyt wielu celów szczegółowych lekcji. Wyraźnie nakreślony cel ukierunkuje uwagę ucznia na wskazane zagadnienia, pomoże mu również zrozumieć czego będzie się uczył. „Cel można nazwać celem uczenia się jedynie wtedy, kiedy nauczyciel i uczniowie znają go i zmierzają w jego kierunku” (Moss, Brookhart 2014: 30). Następnym ważnym elementem jest omówienie z uczniami tzw. **kryteriów sukcesu**. Nauczyciel omawia elementy, na które będzie zwracał uwagę, tzn. **NaCoBeZU** (skrót od: Na Co Będziemy Zwracać Uwagę). Wyraźnie wskazuje, jakie będą wyznaczniki zrealizowania celu i co będzie podlegało sprawdzeniu. Należy przestrzegać zasady, że sprawdzeniu podlegają tylko te elementy, na które nauczyciel umówił się z uczniami. Jednakże gdy w pracy ucznia odnajdziemy elementy twórcze, niestandardowe, wykraczające poza NaCoBeZU, należy je docenić (np. dodatkowym komentarzem do pracy). Z uczniami wyróżniającymi się pod względem uzdolnień można umawiać się na dodatkowe NaCoBeZU na szóstkę. Biorąc pod uwagę zróżnicowane potrzeby edukacyjne uczniów, konieczne jest dostosowanie wymagań do zaleceń poradni psychologiczno-pedagogicznej, np. wydłużenie czasu pracy lub ograniczenie jej pod względem ilościowym.

Na koniec lekcji należy zweryfikować cel lekcji i kryteria sukcesu. Pozwala to uczniom na uświadomienie sobie własnego rozwoju oraz odczucie zadowolenia i satysfakcji z osiągniętych postępów. Warto zadać pytania: „Czego się dzisiaj nauczyłeś(-aś)?”, „Co cię zaskoczyło?”, „Co było dla ciebie nowe?”.

2) Zadawanie **pytań kluczowych**, które poszerzają perspektywę zagadnienia, odwołują się do wcześniejszych doświadczeń ucznia, pobudzają jego ciekawość i angażują do myślenia i twórczego poszukiwania rozwiązań. Pytania mogą być intrygujące, albo stanowić kontrowersyjną hipotezę, którą uczniowie będą chcieli obalić, uzasadniając przyjęty tok myślenia. Np.: „Czy w języku polskim używamy włoskich słów?”; „Dlaczego pizza margherita nazywa się Margherita, czyli Małgorzata?”; „Jak będzie wyglądało nasze miasto za 50 lat?” (czas futuro semplice); „Gdzie podział się mój smartfon?” (przymyki miejsca); „Czy za 20 lat będziemy jeszcze czytać książki?”; „Jak wyglądałoby twoje życie bez internetu?”; „Czy można się zgubić w Wenecji?” (indicazioni stradali). Ważne jest, aby postawione pytanie zaintrygowało uczniów, wiązało się z celem lekcji, dotyczyło problemów rzeczywistych, było sformułowane w sposób otwarty, dając wiele możliwości udzielenia odpowiedzi. Poprzez organizowanie dyskusji nauczyciel może zbadać i dowiedzieć się, jak jego uczniowie radzą sobie z omawianymi zagadnieniami. Informacje o trudnościach pomogą nauczycielowi zmodyfikować i dostosować wykorzystywane przez niego metody dydaktyczne.

3) Nauczyciel stosuje efektywną **informację zwrotną**, która powinna stanowić dialog między nauczycielem a uczniem, dotyczyć wcześniej ustalonych kryteriów, a przede wszystkim pomagać uczniowi się uczyć. Właściwie sformułowana informacja zwrotna zawsze powinna zawierać cztery elementy:

- docenienie dobrych elementów pracy ucznia (co wykonał dobrze): „Mocną stroną twojej pracy jest...”; „Zrobiło na mnie wrażenie...”; „Cieszę się, że...”; „Podoba mi się, że...”; „Możesz być bardzo zadowolony(-na) z...”;
- zauważenie tego, co wymaga poprawy lub dodatkowej pracy ze strony ucznia (co poszło nie tak): „Widzę, że w pracy zabrakło...”, „Odnosiłam(-em)/zauważyłam(-em)/wychwyciłam(-em) następujące błędy/kilka błędów...”, „Zaobserwowałam(-em), że...”;
- informacja dla ucznia, co powinien poprawić (dlaczego się nie udało);
- wskazówki, w jakim kierunku uczeń powinien dalej pracować (co może zrobić).

Efektywność informacji zwrotnej jest większa, gdy nauczyciel stosuje ją regularnie, zwracając się indywidualnie do każdego ucznia, najlepiej na bieżąco po wykonaniu zadania. Informacja zwrotna stanowi ocenę pracy ucznia, nie jego samego, dlatego sprzyja atmosferze akceptacji i jest elementem wspierającym rozwój.

4) Ocena koleżeńska. Uczniowie oceniają/recenzują nawzajem swoje prace, korzystając z ustalonych wcześniej kryteriów, w skład których mogą wchodzić cztery elementy informacji zwrotnej.

5) Samoocena. Uczeń staje się aktywnym uczestnikiem procesu uczenia się, gdy potrafi sam dokonać oceny tego, ile się już nauczył i co jeszcze musi wykonać, aby osiągnąć zamierzony cel. Pomocne samoocenie mogą być przygotowane przez nauczyciela bądź przy współpracy z uczniami arkusze samooceny.

Ciekawym pomysłem wspierającym motywację ucznia i pomagającym mu monitorować postępy i systematyczność wykonywanych prac jest utworzenie na końcu zeszytu **Tabeli Sukcesu**. Jest to system, w którym uczeń zaznacza własne postępy (przez zamalowywanie pól lub wklejanie otrzymanych od nauczyciela naklejek), tym samym przyznając sobie punkt-nagrodę za wykonanie zadania. Mogą to być punkty

np. za regularne odrabianie prac domowych, za ukończenie kolejnych etapów projektu, za udzielenie poprawnych odpowiedzi. Tabela może składać się z zaznaczonych miesięcy oraz dni, w których odbywają się lekcje. Można wprowadzić takie narzędzie przy współpracy z innymi nauczycielami, tym samym uczeń będzie monitorował swoje szkolne postępy w sposób przejrzysty i motywujący go do dalszej pracy. Warto zaznaczyć, że uzbierane naklejki, znaczki nie muszą mieć wpływu na ocenę sumującą. Motywująca będzie już sama satysfakcja z możliwości zaznaczania dokonanego progresu. Innym sposobem samooceny i motywacji może być tak zwany „partner sukcesu”. Należy zaproponować uczniom, aby znaleźli wśród kolegów i koleżanek (z klasy lub spoza niej) „**partnera sukcesu**”, czyli osobę, z którą będą raz w tygodniu dokonywać wspólnego podsumowania poczynionych postępów. Takie podsumowanie może odbyć się podczas przerwy między lekcjami, rozmowy telefonicznej lub na lekcji wychowawczej. Uczniowie dokonują samooceny i dzielą się refleksjami z kolegą lub koleżanką według schematu:

- Co mi się udało w tym tygodniu, z czego jestem dumny(-na)?
- Co mi nie poszło, gdzie mogłem(-am) zrobić coś lepiej?
- Jakie wyciągam wnioski na kolejny tydzień, jak powinienem/powinnam pracować, co mogę zrobić inaczej, aby być dumny(-na) z siebie?
- Co planuję zrobić w najbliższym tygodniu? Jakie stoją przede mną zadania i jaki będzie pierwszy krok, który zrobię, żeby je zrealizować? Kiedy planuję go wykonać?

Jest to metoda wspierająca refleksyjność i autonomię ucznia. Rozwija samoświadomość i umiejętność zarządzania, kierowania swoim procesem uczenia się. Rozwija systematyczność, konsekwencję i uczy odpowiedzialności za własne działania. Konfrontuje ucznia ze zmaganiem kolegów, uczy udzielania sobie nawzajem wsparcia. Rozwija kompetencje kluczowe w myśl koncepcji uczenia się przez całe życie.

Ocenianie kształtujące doskonale sprawdza się podczas pracy metodami aktywizującymi i wspierającymi autonomię ucznia, jak chociażby metodą projektu edukacyjnego. Nauka przez współpracę jest bardzo efektywna. Uczeń korzysta z wiedzy i umiejętności rówieśników, rozwija umiejętności społeczne, ucząc się współpracy i poszanowania dla innych osób w grupie.

7. Ewaluacja programu

Ewaluacja programu może nastąpić po pełnym okresie jego zastosowania, czyli po czterech latach w liceum ogólnokształcącym, a po pięciu w technikum. Jednakże autor programu skłania się raczej, w myśl podejścia spiralnego, do przeprowadzania ewaluacji programu po każdym roku nauczania, czyli do tzw. ewaluacji formatywnej. Daje to nauczycielowi większą świadomość tego, jak pracować z programem oraz jak najlepiej osiągnąć założone cele. Każdy program wymaga indywidualnego dopasowania do grupy uczniów, ich zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych i zainteresowań. Nauczyciel, poznając możliwości swoich podopiecznych, po roku pracy z programem będzie już mógł wyciągnąć wnioski do dalszej pracy. Wówczas może on zmodyfikować proponowane treści lub zmienić ich kolejność tak, aby przyniosły jak najwięcej korzyści uczniom. Ewaluacja może wskazać na konieczność zmniejszenia lub zwiększenia tempa pracy, być może nauczyciel zdecyduje się zrezygnować z jakichś treści na rzecz innych. Być może refleksje nauczyciela wskażą na potrzebę udoskonalenia form i metod pracy, czyniąc proces dydaktyczny bardziej skutecznym.

Ukończenie przez uczniów trzeciego etapu edukacji jest bez wątpienia przesłanką do dokonania podsumowania i przeprowadzenia całościowej ewaluacji realizacji założonych na początku tego etapu celów. Dokonanie oceny sumatywnej ma pomóc nauczycielowi podjąć decyzję o kontynuowaniu w przyszłości programu lub o rezygnacji z niego. Do wyciągnięcia wniosków skłaniają nauczyciela oceny końcowe oraz wyniki osiągnięte przez uczniów na egzaminie maturalnym, wieńczącym trzeci etap edukacji. Nauczyciel może również przeprowadzić wśród uczniów ankiety, rozmowy i wywiady oraz wyciągnąć wnioski, korzystając z zapisów dokumentacji szkolnej.

Istnieje wiele **modeli ewaluacji programów nauczania** (Komorowska 1999: 92).

Poniższa lista prezentuje najpopularniejsze z nich:

- **Model SWOT** – Zebrane dane zostają podzielone na cztery kategorie:
 - *Strengths* – mocne strony programu, elementy, które uważamy za skuteczne.
 - *Weaknesses* – słabe strony programu, elementy, które okazały się nieskuteczne.
 - *Opportunities* – szanse, elementy, które mogą rokować korzystne zmiany.
 - *Threats* – zagrożenia, elementy, które mogą zwiastować niekorzystne tendencje.
- **Model action research** – nauczyciel bada i analizuje metody pracy oraz skuteczność działań dydaktycznych w oparciu o obserwację efektywności nauczania. Analiza action research zakłada spiralny układ kolejno modyfikowanych cykli. Każdy cykl odbywa się w czterech fazach: planowanie zmian, przeprowadzenie zmian, obserwacja zmian, refleksja (*Programy nauczania w rzeczywistości szkolnej. Tworzenie – wybór – ewaluacja*; PDF, 1016 kB; dostęp 8.11.2022).
- **Klasyczny model ewaluacyjny** – przewiduje głównie ocenę rezultatów osiągniętych przez uczniów, może mieć postać rankingów, zestawień. Jednakże metoda ta pomija wiele innych czynników istotnych z punktu widzenia procesu dydaktycznego.
- **Model triangulacyjny** – proponuje ocenę programu z kilku perspektyw, np. ze strony nauczyciela, ucznia, rodzica/opiekuna oraz dyrektora szkoły. Uzyskana w ten sposób analiza pozwala na wielowymiarowe przyjrzenie się programowi i dokonanie obiektywnej oceny.
- **Model CIPP** (od ang. *context, input, product, process*) – stosując ten model, nauczyciel ocenia:
 - **kontekst**, czyli rzeczywistą sytuację, w której program jest lub był realizowany;
 - **wkład**, czyli dane zebrane po to, by poddać je analizie w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, jak wykorzystać posiadane zasoby w celu zrealizowania w pełni programu;
 - **proces**, czyli zgodności między działaniami planowanymi a tymi rzeczywiście podjętymi;
 - **wytwór**, czyli uzyskane rezultaty nauczania.

BIBLIOGRAFIA

- Al-Khamisy D., 2013, *Edukacja włączająca edukacją dialogu. W poszukiwaniu modelu edukacji dla ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej.
- Cybulska R., Derewlana H., Kacprzak A., Pęczek K., *Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w systemie edukacji w świetle nowych przepisów prawa oświatowego*, Warszawa: ORE.
- Czetwertyńska, 2015, *Ocenianie jako nauczanie i uczenie się*, „Języki obce w szkole”, nr 3, s. 4–9.
- Danielik-Kowalska D., 2012, *Glottodydaktyczne przesłanki podejścia komunikatywnego w nauczaniu języków obcych*, „Studia z Teorii Wychowania”, nr 1(4), s. 199–205.
- Gofron B., 2013, *Konstruktywistyczne ujęcie procesu uczenia się*, „Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej”, nr 1(7), s. 159–173.
- Janicki B., 2016, *Lekcja odwrócona*, „Trendy”, nr 4, s. 36–38.
- Klimowicz A., 2010, *Jak pracować metodą projektu w szkole? Poradnik dla uczestników projektu Akademia Przyszłości* (PDF, 328 kB; dostęp 8.11.2022).
- Komorowska H., 1999, *O programach prawie wszystko*, Warszawa: WSiP.
- Komorowska H., 2009, *Metodyka nauczania języków obcych*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2009.
- Moss C.M., Brookhart S.M., 2014, *Cele uczenia się. Jak pomóc uczniom zrozumieć każdą lekcję?*, tłum. W. Gasperczyk, Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej.
- Okoń W., 2003, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa: Żak.
- Ornstein A.C., Hunkins F.P., 1999, *Program szkolny. Założenia, zasady, problematyka*, tłum. K. Kruszewski, Warszawa: WSiP.
- Informator o egzaminie maturalnym z języka włoskiego od roku szkolnego 2014/2015*, Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa 2013.
- Programy nauczania w rzeczywistości szkolnej. Tworzenie – wybór – ewaluacja*, ore.edu.pl (PDF, 1016 KB; dostęp 8.11.2022).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz. U. 2017, poz. 1591 z późn. zm., t.j. Dz. U. 2020, poz. 1280.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, Dz. U. 2017, poz. 1578 z późn. zm., t.j. Dz. U. 2020, poz. 1309.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, Dz. U. 2017, poz. 59.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, Dz. U. 2017, poz. 1652.

Stanowski M., 2017, *Teoria w pigułce*, ore.edu.pl (PDF, 2,4 MB; dostęp 8.11.2022).

Sterna D., 2014, *Uczę (się) w szkole*, Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Sterna D., Dojer A. (red.), 2011, *Ocenianie kształtujące. Dzielimy się tym, co wiemy! Zeszyt drugi.Nacobezu*, Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej, Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności.

Taraszkiewicz M., Rose C., 2006, *Atlas efektywnego uczenia (się)*, Warszawa: CODN.

Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. Urz. UE 2018, C189/1).

Żłobicki W., 2005, „Gestalt. Filozoficzne i psychologiczne inspiracje dla pedagogiki”, tekst wystąpienia na V Międzynarodowej Konferencji Edukacja alternatywna – dylematy teorii i praktyki, Łódź, 14–16 kwietnia 2005.

Żylińska M., 2013, *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK.

Emilia Rutkowska – magister filologii włoskiej. Nauczycielka języka włoskiego w Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącym Umiejętności Twórczych, Publicznym Liceum Ogólnokształcącym Politechniki Łódzkiej. Od 2009 roku lektor języka włoskiego, m.in. w Centrum Językowym Politechniki Łódzkiej oraz Ośrodku Doskonalenia Języków Obcych *Language Station* w Zgierzu. Inicjatorka corocznego Ogólnopolskiego Festiwalu Piosenki Włoskiej „San Sopotka Remo” w Centrum Zajęć Pozaszkolnych nr 2 w Łodzi. Administratorka i inicjatorka grupy „Italiano con Piacere” mającej za cel wspierać proces dydaktyczny.